

T. C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ

(DİN PSİKOLOJİSİ) ANABİLİM DALI

SEVGİ YÖNELİMİ ÖLÇEĞİ GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Yüksek Lisans Tezi

Fatma Derya SEZGİN

Ankara-2022

T. C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ

(DİN PSİKOLOJİSİ) ANABİLİM DALI

SEVGİ YÖNELİMİ ÖLÇEĞİ GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Yüksek Lisans Tezi

Fatma Derya SEZGİN

Ankara-2022

T. C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ

(DİN PSİKOLOJİSİ)

ANABİLİM DALI

SEVGİ YÖNELİMİ ÖLÇEĞİ GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Öznur ÖZDOĞAN

Tez Jüri Üyeleri

Adı Soyadı	imzası
Prof. Dr. Öznur ÖZDOĞAN
Doç. Dr. Mualla YILDIZ
Dr. Öğr. Üyesi Fatıma Zeynep BELEN

Tez sınav Tarihi

15/10/2022

Tez Doğruluk Beyanı Belgesidir.

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Prof.Dr. Öznur ÖZDOĞAN danışmanlığında hazırladığım “Sevgi Yönelimi Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması (Ankara.2022)” adlı yüksek lisans tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih:

Adı Soyadı ve İmza

Fatma Derya Sezgin

ÖNSÖZ

Değerlerin yönelimleri hayatımızın işleyişi hakkında bize sunduğu rehberlik açısından vazgeçilmez bir unsur olarak merkeze alabileceğimiz şekilde yer alır.

Bireyin varlığını sürdürdüğü, kimliğini ortaya koyduğu bir ortamda insanı tanımlarken değerleri özellikle sevgiyi yaşama biçimi, hayatına yansıtması önemini ortaya çıkmaktadır. Bireyi anlamak için de var olduğu, yaşadığı değer yargılarını anlamak, diğer bir önem arz eden olgudur. Sevginin sayısız tanımını doğrultusunda bu tezin amacı sevgi değerini ölçerek insanların birbirine karşı olan tutumlarının ne yönde olduğunu tespit ederek, geliştirilen bu ölçekle birlikte Psikolojik iyi oluş ve Tanrı Algısı Ölçeğini kullanarak aralarındaki ilişkiyi tespit etmektir.

Manevi ihtiyaçların varoluşumuzda temel niteliğini taşıyan sevgi değerinin topuma nasıl yansıdığını belirlemek amacıyla sevgi algısı ve ihtiyaçlarını belirlemektir. Her toplumun değerlere yaklaşım tarzının farklı olduğunu düşünürsek farklılıklardan nasıl beslendikleri ve yorumladıkları ötekini anlamak şeklindeki bakış açıları doğrultusunda bir arada yaşam kültürünün evrensel bir değer olan sevginin yansımalarını öğrenebilmektir.

Bu bağlamdan yola çıkarak sevgi yönelimine dair ölçeğinden geliştirilmesi Din Psikolojisi alanında gerekli görülmüştür.

Hud Suresi 88. Ayetindeki gibi “Başarının ancak Allah’ın yardımıyla” olduğu ilkesini benimseyerek bu çalışmayı hakkıyla yerine getirebileceğimi düşünerek, danışmanlığımı üstendiği için başta Prof. Dr. Öznur ÖZDOĞAN hocama; bende oluşturduğu bilgece bakış açısı için teşekkür ederim.

Yüksek Lisans sürecine adım attığım ilk andan itibaren yönlendirmeleriyle, tez sürecine katkılarıyla, bilgisini paylaşan, süreci kolaylaştıran Doç. Mualla YILDIZ hocama ve tanıştığım

günden bugüne kadar hayatımın her alanında yer alarak yanımda olan hayatıma güzel dokunuşlar yapan Ankara Üniversitesi Din Psikolojisi Lisansüstü grubuna tez sürecimdeki destekleri için teşekkür ederim.

Ayrıca hayatımın özel insanları olan canım annem Hatice SEZGİN'e ve eşim Şükrü BALKESEN'e bu süreçte beni destekleyerek başaracağıma inanıp yanımda oldukları için teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
Tablolar Listesi.....	ix
Şekiller Dizini	ix
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Problemi	1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	1
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	2
2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	3
2.1. Sevgi Nedir?	3
2.2. Sevgiye Ontolojik Bakışı.....	7
2.3. Sevginin İlişkili Olduğu Unsurlar.....	14
2.3.1. Sevgi ve İlgi	14
2.3.2. Sevgi ve Sorumluluk.....	14
2.3.3. Sevgi ve Saygı.....	15
2.3.4. Sevgi ve Bilgi.....	16
2.3.5. Sevgi ve Güven	19
2.3.6. Sevgi ve Selamlaşma	21
2.3.7. Sevgi ve Verme.....	21
2.3.8. Sevgi ve Olumlu Bakış	23
2.3.9. Sevgi ve Bencillik	23
2.3.10. Sevgi ve Sen-Ben/ Biz İlişkisi.....	25
2.3.11. Sevgi ve Kültür.....	27
2.4. Sevgi Nesneleri.....	28
2.4.1. Kardeş Sevgisi	29
2.4.2. Anne Sevgisi	30

2.4.3. Kendini Sevme.....	31
2.4.4. Tanrı Sevgisi.....	35
2.5. Sevgi Yaşantısı ve Uygulanması.....	37
2.6. Psikolojik İyi Oluş.....	46
3. YÖNTEM.....	51
3.1. Araştırma Modeli.....	51
3.2. Araştırma Deseni.....	51
3.3. Evren ve Örneklem.....	52
3.4. Veri Toplama Araçları ve Özellikleri.....	53
3.5. Veri Analizi.....	55
4. BULGULAR.....	56
4.1. Açıklayıcı Faktör Analizi.....	56
4.1.1. Yapı Geçerliliği.....	56
4.1.2. Güvenirlik.....	64
4.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi.....	65
TARTIŞMA.....	72
SONUÇ.....	75
ÖNERİLER.....	77
ÖZET.....	78
SUMMARY.....	80
EKLER.....	82
KAYNAKÇA.....	84

Tablolar Listesi

Tablo 1 KMO ve Bartlett Test Sonuçları.....	58
Tablo 2 Ortak Varyanslar Tablosu.....	59
Tablo 3 Açıklanan Toplam Varyans.....	61
Tablo 4 Döndürülmüş Bileşen Matrix.....	63
Tablo 5 Döndürülmüş Bileşen Matris Madde Fromu.....	64
Tablo 6 Güvenirlik İstatistikleri.....	67
Tablo 7 Sevgi Yönelimli Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	68
Tablo 8 Sevgi Yönelimi Ölçeği Madde Analiz Sonuçları.....	70
Tablo 9 Sevgi Yönelimli Ölçeği Cronbach Alfa Değeri.....	71
Tablo 10 Sevgi Yönelimli Ölçeği Puanları ile Psikolojik İyi Oluş Ölçeği Puanları Arasındaki İlişki.....	72

Şekiller Dizini

Şekil 1 Yamaç Birikinti Grafiği	62
Şekil 2 Sevgi Yönelimli Ölçeği Ölçme Modeli.....	69

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Problemi

Küreselleşmenin toplum üzerindeki olumlu ya da olumsuz etkileri devam ederken bu süreçte kültürel değerlerin bu etkiden soyutlanması olanaksızdır. Değişen ve gelişen dünya şartlarında bireylerin bu sürece bakış açıları. Beslendikleri kültüründe etkisiyle şekillenmektedir. Bu beslenmeye etki eden birçok faktörün olması şekillenmeyi hem olumlu hem de olumsuz etkilemektedir. Fakat manevi değerleri toplum içerisinde yaşayan birey bu etkilenmenin olumlu yönünde durmakta ve gelecek nesli de aynı doğrultuda etkilemeye yön vermektedir.

Sevgi hayatımın temel ihtiyaçlarından olup, bireyin hayata olan yönelimini besleyen, insanlarla olan ilişkisinin devamını sağlayan merkezi bir faktör olarak çalışmamızın konusunu teşkil etmektedir. Tez kapsamında yer alan. Psikolojik İyi Oluş'un sevgi yönelimi üzerinde karşılıklı etkileşimlerinin ne yönde olduğunu belirlemek amacıyla özellikle. Anadolu gibi bilgeliğin hâkim olduğu topraklarda evrensel, kapsayıcı bir bakış açısına sahip bireyler olarak günümüz şartlarında bu kapsayıcılığın ne boyutta olduğu, sevgi yöneliminin çağın etkileriyle psikolojik sağlıkla birlikte ne yönde şekillendiği araştırmamızın temel problemleri arasındadır.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bireyi anlamak içinde var olduğu yaşadığı değer yargılarını anlamak önem arz eden bir olgudur. Bu doğrultuda sevginin sayısız yapılan tanımına göre bireylerin bu yargılara göre sevgi yönelimlerinin ölçümünü yaparak sevgi değerinin toplumda nasıl yaşandığını ortaya çıkarmaktır. Her toplumun değerlere olan yaklaşımı farklı olduğunu düşünürsek bu farklılıklardan nasıl beslendikleri ve yorumladıkları ötekini anlamak şeklindeki bakış

açıları doğrultusunda bir arada yaşama kültürünün evrensel bir değer olan sevgi yansımalarını öğrenebilmemizi sağlamaktadır. Bu çalışmayı gerçekleştirerek yapılacak psikometrik ölçümler bireylerin yönelimlerini belirleyecek ve ilgili araştırmalarda gerekli eksikliği giderecektir.

H1. Sevgi Yönelimi Ölçeği güvenilir bir ölçektir.

H2. Sevgi Yönelimi Ölçeği alanda geçerli bir ölçektir.

H3. Sevgi Yönelimi Ölçeği ile Psikolojik İyi Oluş Ölçeği alt boyutları arasında ilişki vardır.

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Tezin verilerinin toplanması Covid-19 pandemi dönemine denk gelmesinden dolayı veriler Google anket üzerinden ulaşılan yetişkin bireylerden elde edilmiştir.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sevgi Nedir?

Sevgi, içeriği itibariyle hayatın merkezinde yer alan bireyin kişiliğini, bakış açısını, insanlarla olan ilişkisini etkileyen önemli bir unsur olarak hayatımızda yer alır.

Birey, fizyolojik yapısıyla birlikte ruhsal yapısı ile yaşamda karşılaştığı problemleri durumlarda varoluşunu gereği olarak anlam arayışını gerçekleştiren yapısıyla çözüm bulmaktadır (Fromm, 1990: 24).

İnsanın dünya üzerindeki konumuna baktığımızda mucize oluşuna gönderme yapan Asclepius insanın Tanrılara dost, duyguların hâkimiyetini kuran, akli sorgulayan bir unsur olarak görmektedir (Pico, 2017:6).

Sevgi konusu birçok ortam ve kitapta en çok kullanılan değerlerden bir tanesi olmuştur. Yani kavram olarak var olduğunu düşünüyoruz bu yüzden de ciddiyet içeren bir temellendirmeye ve tanımlamaya ihtiyacı vardır.

Sevginin birçok alanda etkin olması tanımlamalarına yönelik zorluklar yaşatırken sadece olumlu yönden ifadelerle başvurulması çok boyutlu bir anlam içeriğine sahip olmasını sağlar (Ergen, 2019:490). Bu tanımlama zorlukları beraberinde yozlaşma ve bozulmayla sübjektif bir deneyim içine alınarak anlam genişlemesine uğrar ve tanımlamalar göreceli hale gelir (Ergen, 2019:491).

Bilimsel araştırmalara değer bir konu olup olmaması açısından sevgi, birçok bilim insanı için umutsuzca bir durum iken, sevgi hayatımızın her anında yanımızdadır, bizimledir. Bu bazen bir göz parıltısında görülüp, bazen de birinin sesinde iştilir (Roche, 2005:169).

Peck sevgi tanımında; insan sevgi ile kendisinin ve karşısındakinin olgunlaşmasına destek sağlayarak benliğini genişletme arzusu olarak tanımlamaktadır (Peck, 1998:81).

Herhangi bir his midir? Bir duygulanım mıdır, bir insanın diğerine yönelik ilgi duyması mıdır, heyecanlanması ya da beğenmesi midir? Şeklinde sorgulamalar yapacak olursak aslında felsefi boyuttan baktığımız zaman hepsini kapsadığı düşünülmektedir. Düşünce tarihi açısından dönemin insanına göre de mana bakımından bir şekillenme söz konusudur (Gürsoy, 2008:50).

Sorokin sevgiyi, “Toplumsal kuruluşları düzenleyen, kültür esinleyen, dost ve güzel bir evren yapan, insanların biçimini değiştiren dinamik bir güç” olarak tanımlamıştır (Roche, 2005:172) ve sevgiyi buz dağına benzeterek sadece görünen kısmı ile bilgi sahibi olabileceğimizi söyler. Sevginin biçim olarak birçok farklı şekilde yani ahlaksal, dinsel, fiziksel, biyolojik, psikolojik ve toplum gibi şekillerde karşımıza çıkmaktadır (Sorokin, 2005:229).

Sevginin yaşam düzleminde zorunlu olarak var olması onun ontolojik ihtiyaç özelliklerin olması sevginin varlığını en kapsayıcı anlamlarıyla geçerliliğini korumaktadır (Ergen, 2019:490).

Sevgiye yönelik tanımlarda “insanın kendisiyle birlikte yine tüm insanların ve canlıların olumlu potansiyellerini açığa çıkarıp geliştirebilmek için, yine kendi insan onuruna uygun olup onu en güçlü ifade eden. Tüm olumlu kapasite ve potansiyellerini açığa çıkarıp geliştirme gayretidir (Ergen, 2019:491).

Rollo May sevgiyi diğer bireylerin varlığına yönelik olumlu tutumla birlikte hem kendi hem de karşısındaki insanın gelişimini onaylaması şeklindedir (May, 2019: 126). Sevginin birçok manada kullanılmasının sebebi de farklı birçok ilişki türünün bulunmasıdır (May, 2019:125).

Empedokles'in sevgi tanımlamasında değinmeden önce bakış açısında değinmek yerinde olacaktır. Düşünce sistemini meydana gelme ve yok olma yapısıyla açıklayarak maddelerin bir arada olma hali olan karışım ve yok olma hali olarak da karışımın dağılmasını ifade eder. Yine öge (element) kavramına vurgu yaparak maddeyi tanımlamış ve dört temel ögeyi felsefe alanına sunmuştur. Bunlar toprak, su, ateş ve hava olarak sıralanmıştır. İşte bu öğeleri bir arada olma hali içinde tutan ve ayrıştıran nedeni sevgi ve nefret olarak şekillendirir (Gökberk, 2011: 32).

Bâyâzîd Bistâmî dört ayrı sevgi biçiminden bahseder. Bunlardan ilki Allah'tan olan sevgi, bunu rahmet olarak tanımlarlar. Allah'tan gelen sevginin tüm evrene yönelik boyutudur. Sevginin de en geniş ve derin halini ifade eder. İkincisi, insandan Allah'a yönelik sevgidir. Buna da Allah'ın isteklerine uyarak ifade eder. Yani kulun Allah'a olan ibadetleri, tâat denilen terimle ifade edilerek tanımlama içeriğini kapsamaktadır. Üçüncüsü, Allah için olan sevgi ve aşktır. Sadece insanların değil evrendeki bütün varlıkların O'na yönelik olan sevgisidir, bunu da sürekli olarak Allah'ı anarak hatırlayarak ifade edilen zikri ifade etmektedir. "Yerde ve gökte her ikisi arasında var olanlar Allah'ı hamd eder, tesbih eder" ayetlerinden hareketle sadece insanların değil, bütün yaratılmışların Allah için aşk ve sevgi içinde olduklarını ve yönelimlerini içine almaktadır. .Dördüncü ise kişinin Allah ile olan bağına ifade eder ve bu bağı 'hub' kavramıyla ifade eder. Nevâfil hadis olarak zikredilen hadiste Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Allah şöyle buyurdu: "Kulum, kendisine farz kıldığım şeylerden daha sevimli bir şeyle bana yaklaşamaz. Kulum nafile ibadetlerle de bana yaklaşmaya devam eder, ta ki ben onu severim. Sevince de artık onun işiten kulağı, gören gözü, tutan eli, yürüyen ayağı olurum. Benden isterse muhakkak ona (istediğini) veririm. Bana sığırsa muhakkak onu korur ve kollarım..." (Bayraktar, 2008:60). Bu sevgi halini de cem'u'l cem olarak ifade edilen tasavvufi makamlardan birini ifade etmektedir.

Taşköprizade insan topluluğunu iki sınıf içine alarak doğal olan ve olmayan şeklinde ayırmıştır. Doğal olanın menşei sevgidir, bu da doğal bir birlik halini ifade eder ve birlik temeline dayanmasından dolayı bütün varlığın temelinde yine sevgi vardır. Bu boyutta Allah insan ilişkisi bağlamında baktığımızda en üst boyutta olan sevginin Yararıcı'nın kuluna olan sevgisidir (Taşköprizade, 2014:222).

Spinoza önermesinde insanların aynı şeylere farklı şekilde duygu yönelimlerinin olabileceğini vurgular. Birinin sevdiğini ya da korktuğunu diğeri sevmeyip korkabilir. Buradan anlaşılmaktadır ki insanların yargıları gibi duygu yönelimleri de farklılaşabilmektedir (Spinoza, 1984:187).

Sevgi insanlar için bu kadar elzem bir ihtiyaç ve ruhu besleyen bir unsur iken enerji harcamaya çok da değer olmayan bir lüks gibi görülmektedir (Fromm, 1995:15).

Ergen sevgi tanımını özetlerken “insanın kendisiyle birlikte yine tüm insanlar ve canlıların tüm olumlu potansiyellerini açığa çıkarıp geliştirebilmek için, yine kendi insan onuruna uygun olup onu en güçlü ifade eden tüm olumlu kapasite ve potansiyellerini açığa çıkarıp geliştirme gayretidir (Ergen, 2019:491).

Sevginin insan hayatındaki vazgeçilmez pozisyonunu düşünürsek sevgisizlik ile ilgili yaşanan başarısızlıkların ele alınıp sevginin anlamına yoğunlaşmak gerektiğidir. Bunun için yapılacak ilk adım da sevmenin de yaşam gibi değer taşıdığını ve hayat sürecinde bir sanat olduğunun farkındalığıdır (Fromm, 1995:14).

Seviyle bağlantılı olarak yapılacak ayırmalardan bir tanesi de arzu etmek. Bir şeye sahip olmayı ilke edinen ve edilgen bir şekilde bir şeyin kendine doğru gelmesini ifade eder. Sevgide durum tam tersi olarak oluş göstermektedir. Sevgi de etkin olarak istenilen şeye yönelim sergileyerek bir bakış açısı oluşturur (Gasset, 2019:9). Arzu doyma vurgu

yaptığı için arzu edilen ile birbirlerine kattıkları bir şey yoktur. Sevgi de ise bütünleşe hali ile sevilen arasında hiçbir boşluk yer almaz, birlik hâkimdir (Gasset, 2019:13-14).

Fromm, yöntem olarak sevgi sanatında ilerleyişi sağlamak adına benimsediği yol olarak; kuramda ve pratikte ustalaşmak şeklinde tasnif etmektedir. İzlenecek bu yollarla birlikte diğer önemli unsur da ustalaşmak istediği sanatın en önemli işi olarak görmesidir. Günümüz çağında belirgin şekilde sevgi konusunda başarısızlık yaşanılmasına rağmen para, şöhret, itibar gibi hayatın asli olmayan unsurlarına harcadığımız enerjimizi sevgiyi öğrenmeye harcamayışımızdır. Sevgide yer alan ana unsurlar; ilgi, sorumluluk, saygı ve bilgi'dir (Fromm, 1995:32).

2.2. Sevgiye Ontolojik Bakışı

Antik dönemden bu yana varlığın ontolojisi tanımlarken ona soyut ve somut bir yapı kazandırarak aslında sevginin de ontolojisine değinmek olduğu, sevgi ve sevgiyle alakalı olan duygu durumuna yüksek bir biçim kazandırmıştır (Düzgün, 2011: 6).

Varlığın sorusunun ontolojik bir sorunu açıklığa kavuşturmasından dolayı sevgiye dair problem durumları da bizleri ontolojik bir çözülemeye götürmektedir (Tillich, 2006:101).

Çalışmanın merkezinde sevgi olmasından dolayı Tillich'in kavram tahlillerinde sevgi, güç ve adaleti işlemesi ki bu kavramlar varlık kadar eski kavramlardır, bu kavramların varlığı da başka bir kavramdan hareketle tanımlama ya da açıklanma gereği duymaması, Tillich'in ifadesiyle 'ontolojik bir itibar' ile beraber mitolojik bir anlama sahiptirler (Tillich, 2006:103).

Mitolojik bakış açısına göre tanrısal temel atfedilen sevgi, güç ve adaleti tanımlarken filozoflar; Parmenides hakikati adalet üzerine inşa ederken, Herakleitos ve

Xenophanes güce odaklanmışlardır. Empedokles hareketin temel unsuru olarak nefret ve aşk ile ayrılıp birleşmesi olarak görmektedir (Tillich, 2006:103).

Sevginin ontolojik anlatımı kendini ifade etmesi gerçek hayatın bir varlık olduğu ve sevginin de hayatın hareketini sağlayan etkin gücü olduğundan kaynaklanmaktadır (Tillich, 2006: 105).

Paul Tillich hayatın ayrılıp birleşme unsurunun temelinde sevgi olduğundan bahseder. Ayrıl olma hali özgün bir birliği ifade etmesiyle birlikte bir olma hali de hem kendini hem de ayrı olma halini kucaklamaktadır (Tillich, 2006:106).

Sevginin tamamlanmasında birleşme yabancı olanla değil, ayrılmış olan ile hali anlatmaktadır. Çünkü sevgi gücünü bu ayrılıp birleştiğinde ortaya çıkarır. Bu doğrultuda en üstün ayrılık hali ben'in ben'den ayrılmasıdır (Tillich, 2006:106).

Sokrates sevgiyle tinsel anlamda ilgilenmiş böylelikle sofistlerin tenselliğe verdiği önemle onlardan ayrılmıştır. Böylelikle gerçek sevgi yüksek bir nitelik kazandırılarak felsefi bir tartışma seviyesine çıkarılır ve son amaç halini alır (Çilingir, 2018:74-76).

İnsanı anlatırken Antik döneme gidecek olursak; Delfi, Yunan tanrılarında Apollo ve Athena'ya ibadet edilen bir alandır. Bilgilere göre Apollo'nun buyrukları olarak da ifade edilen 'philosophia tripartita' hiçbir şeyde aşırıya gitmemeyi, kendini bilmeyi ve sen şeklinde öğütlemeleri içerir (Pico, 2017:36).

Felsefe içinde barındırdığı tanımında "philosophia" Yunancadaki karşılığı bilgelik sevgisidir ve kendi içinde de sevgiyi taşır (Sponville, 2006:38).

Doğumdan ölüme kadar ki sürecimizin içinde önemli bir yere sahip olan sevgi (Sarıçam ve Özbey, 2018: 143) insanlığı bir arada tutan, bütüncül bir bilinç kazandıran değerdir.

Sevgiye yönelik bakış açılarında, sevginin tek başına bir değer olup olmadığı yönünde oluşuyla alakalıdır. Max Scheler sevginin bazen pozitif bazen de negatif oluşuna yönelik görüşlerinde bazı sevgilerin yok edici unsuruna bazı sevgilerinde paraya yönelik vurgularıyla negatif yönünün açığa çıktığını bu durumda sevginin bir değer olmaktan ziyade değerlerin aracısı olduğu, değerlere anlam kazandırdığı yönünde görüşleri mevcuttur (Ülken, 1985:286).

Bireyin kendiyile ve başkalarıyla kurduğu iletişim sürecinde kişi hem kendi bireyselliğini hem de bir arada olmayı gerçekleştirmesi aslında varoluşun bir paradoksu gibi görünmektedir. Fakat bu Fromm'un deyimiyle üretici bir bağlantı kurmasıyla ilgilidir. Bu bağlantıda etkili olan sevgi ve akıl, duygu ve düşünmeyle kavrayışı ortaya koymaktadır (Fromm, 1991:101).

Sevgi, etik-metafizik açıdan üzerine yorumlamalar yapılarak bir alan olarak varlık sahnesine çıkararak felsefe literatürde yerini almıştır (Çilingir, 2018:74).

Platon'nun sevgiye dair görüşünde; insandan âleme doğru yükselen ve kaynağını Eros'tan alan güçtür. Hristiyanlık ise diğer tersi bir akış yönünü ifade ederek yaratıcıdan insana indiği görüşünü savunur. Augustinus akış yönleri farklı olan görüşlerin ikisini alarak "caritas, chatité" şeklinde Yaratıcı güçten tüm insanlığı sevme şeklinde toplanmıştır (Ülken, 2020: 210).

Herakleitos zıtlıkları birleştiren temel olarak görürken, Parmenides bütünü içinde taşıyan ve yöneten daimon olarak görmekte, sofistlerin tenselliği öne çıkaran görüşlerin aksine Sokrates sevgiyi tinsellik içine almaktadır (Çilingir, 2018:74).

Sorokin "Doğu ve Batı'nın dinsel, fizyolojik ve ahlaksal düşüncesinde üç ayrı sevgi kavramı belirlemiştir. Bunlar Eros olarak sevgi, Agape olarak sevgi ve Eros ve Agape'nin sentezi olarak sevgi şeklinde yer almaktadır (Sorokin, 2005:230).

Eros ve Agape'ye yönelik farklı tanımlamalar doğrultusunda Sorokin, Agape'nin kurtarıcı motifli bir sevgi tanımı içerdiğini ifade ederken, sevgiyi salt bir şekilde sevmek olarak görülmesi gerektiğini ekler çünkü sevgi sadece hak edene yönelik bir tutum şeklinde olmayıp yönelimin herkesi içine alacak şekilde olması gerektiğini vurgular (Sorokin, 2005: 231).

Platon sevgiyi erdemli bir hayatın hareket noktasına alarak hem bilgi kuramsal bir işlev yükler hem de iyi ve mutlu bir hayatın aslını oluşturur. Lokman Cihangir; sevginin Platon'da Philia ve Eros olarak değil de ontoloji ve antropolojiden aldığı referansla ahlaki ve epistemolojik açısından bir temel unsur olarak yapılandırır (Çilingir, 2018:77-78).

Aristo, Nikomakhos'a Etik'te sevgiyi dostluk sevgisi olarak görüp erdem ile zorunlu bir ilişki dâhilinde siyasi bir kategori olarak inşa eder (Çilingir, 2018:78).

Sevgi araştırmalarında karşımıza çıkan eros, agape ve philia kavramlarına kaynaklarda Paul Tillich genişçe yer vermiş ve anlam farklılıklarına değinmiştir.

Arzu (epithymia), sevginin en düşük niteliği olarak kabul edilir. İçeriğinde sadece tensel olarak birleşmeyi barındırdığı içindir (Tillich, 2006:108).

“Agape” ve “Eros” kendi içindeki mutlak zıtlık çoğunlukla eros ve arzunun nitelik bakımından aynı olduğu görüşündendir. Buradaki fark erosun arzudan daha yüksek bir boyutta olmasıdır. Eros değerlerle bütünleştiği için doğadaki ve kültürün içinde yer alan güzelliklere ve doğrulara yönelim sergiler. Yani “Sevgi, doğa ve kültürün formlarıyla ve bunların tanrısal kaynaklarıyla birleştirmeye sevk eder” (Tillich, 2006:108-109).

Eros'un anlam içeriğine yönelik özellikle teologlarca negatif yüklü anlam yüklemesinde mistik öğeden soyutlayıp kültür değerinden ayrıştırarak basit bir forma sokulmasından kaynaklı olduğu ifade edilir (Tillich, 2006:108).

Sevginin eros ve philia özellikleri kendi içinde farklı boyutlardadır. Eros insanın aşkın boyutunu yansıtırken philia ise kişiye ilişkin yönünü temsil etmektedir. Her ikisi de birbiri içinde nitelik olarak benzerlikler ve zıtlıklar barındırmaktadır (Tillich, 2006:110).

Agape, sevginin en son ve yüksek, derin halini ve hayatın temeline yönelik şekillendirmelerin sağlandığı bir anlam bütünü olarak görülür (Tillich, 2006:111).

Tillich “Hakikate yönelik eros olmadıkça teolojinin varlığından söz edilemez yine güzele yönelik eros olmadıkça hiçbir ritüel zuhur edemez hatta tanrı hususunun sevginin eros niteliğinin yansımasıdır” (Tillich, 2006:109).

Aristoteles Nikomakos’a Etik’te “insanın dostu bir başka kendidir” şeklinde ifadesiyle dostluk ile olan benzerliğe vurgu yaparken dostluğu şöyle ifade eder; İyi bireylerin ve ruhsal anlamda olgunluğa uygun olarak davranış sergileyenlerin dostluğu mükemmeldir. .Bu tarz bir yönelim yine bireyleri birbirlerine karşı iyi şeyler istemeye meylederler. Birbirlerine yönelik bu iyilik isteme hali gerçek dost olduklarını gösterir. Bunlar ilişkisel anlamda değil, kendilerinden ötürü böyle olurlar. Dostlukları iyi olduğu sürece devam eder (Çilingir, 2018: 79).

Çilingir, böylesi bir dostluğun toplumsal yapıda kurucu nitelikte olduğu, iyilik ve bilgelik temelli bir dostlukla gerçek bir mutluluğa götürecek erdemli bir hayatın ana unsurlarından biri olduğunu söyler (Çilingir, 2018: 79).

Platon’un idealar öğretisinde dünyasının yansıması olarak gördüğü görüşünde olduğu gibi yüksek bir nitelik taşıyan eros, yeryüzü dünyasına yansıyan ideaları algılayarak erdemli bir hayat yönelişi sevk eder (Göberk, 2011: 59).

Platon Şölen eserinde Sokrates’in sevgi üzerine olan sohbetinden söylemler aktarmıştır. Sokrates sevginin eşsiz değerine ve insana güç veren işlevine vurgu yaparak güzel bir yaşam için en önemli unsurun sevgi olduğunu aktarır (Platon, 2020:12-13).

Tanrıların sevgi vasıtasıyla insana verdiği güç ve erdeme yönelik üstünlüğü ile ilgili bir görüş vardır. Tanrılar bu noktada seven ile sevilen arasındaki bağın hareket noktasında sevgidir (Platon, 2020: 14-15).

İslam filozofları sevgi kavramını ele alışları psikolojik ve ahlaki olmakla birlikte ontolojik açıdan da incelemiştir (Yılmaz ve Uysal, 2019: 212).

İslam filozoflarında Farabi İdeal Devlet adlı eserinde bir şey kendi özünden ne kadar hoşlanır ve ondan ne kadar haz ve mutluluk duyarsa, onu o kadar sever. İlk Olan'da seven ve sevilen noktasında aynı olduğunu vurgulamaktadır (Farabi, 2017:21).

Farabi yine şehirleri erdemli ve erdemsiz şeklindeki tasnifinde, erdemli şehrin yönetiminin adalet, uyum ve sevgi şeklindeki yönetiminin en ideal olduğundan bahseder (Çilingir, 2018: 82).

İbn Miskeveyh'de kendinden önceki görüşlere benzer tanımlamalar yaparak hayatın varoluşunun gereği olarak insanların birbirlerine destek olduklarını vurgular (Çilingir,2018:85).

Tusi, dostluk ve sevgiyi hem doğal bir ihtiyaç hem de ahlâki açıdan gerekliliğine vurgu yaparak kendinden önceki görüşlere paralel olarak insanın sosyal bir varlık olmasına vurgu yapar. Sevgi ve dostluğun bizi mutluluğa ulaştıracak yaratılış amacımız olarak bizi iyiliğe yönlendirecek rehber değerlendirir (Çilingir, 2018:89).

İnsanlar arası ilişkide adaletin yapılanmasında içinde yine sevgi değerinin gerçekleşmesi gerektiğine değinen Tusi, sevgi değerinin gerçek olarak yaşandığı erdemli toplumlarda adaletin hakkıyla yaşanacağı ve ayrıca bir adalet kurallarına ve yaptırımına da ihtiyaç duyulmayacağını ifade eder (Çilingir, 2018: 90). Herkesin bildiği üzere toplumda düzeni sağlamada önemli bir değer olan adalet, aslında sevginin doğru şekilde yaşanmadığı yerde ortaya çıkmış bir değerdir.

Yaratıcının yaratmadaki temel prensibin sevgi olduğu görüşünden hareketle Kindî sevgiyi ‘varlığın birleşme sebebi’ olarak tanımlamıştır. İslam filozofları ise sevgiyi toplumsal bütünleştirici güç olarak görme bakış açısını da Farabi’den destek alarak yorumlamışlardır. Sevginin amaç ortaya çıkarıcı destekleyici bir unsur olmasından dolayı varlığın amacını gerçekleştirme de tevhit anlayışını benimseyerek varlığın mayasına sevgiyi yerleştirmiştir (Düzgün, 2011: 6-7).

Düzgün (2011:16) ‘sevginin bireyde özsel bir değeri ifade ettiğini ve insana bir cevher olarak yerleştirildiği’ yönündedir. Allah’ın varlığı ve insanı sevmesinin öncelikli olarak belirtisi, sevmenin hem var olmak hem de var etmek şeklinde yansımalarıdır. Böylelikle Allah’ın varlığı sevmesi, varlıklar arasındaki ilişki etkisine yönelik sevgi, merhamet ve rahmet çerçevesinde gerçekleşerek varlık düzlemine çıkar.

İnanan bireyin düşünen, hisseden bir varlık olması dışında eylemsel boyutta da aktifliğini göstererek sevgi duygusunu hayatının aktif boyutuna taşıması felsefi düşünce sisteminde Düşünüyorum öyleyse varım ilkesini yapıyorum öyleyse varıma dönüştürmesi şeklinde yansıtır (Düzgün, 2011:16).

Sevginin nasıl ki toplumsal hayatı düzenlemede bir arada tutmasında etkisi varsa fizik kanunlarında da aynı etkiyi görmekteyiz. Yerçekimindeki birleştirici güce sahip olması, atomdaki elektron ve protonların atom ile olan ilişkisi sevginin fiziksel belirtileri olarak görülmüş örneklerdendir (Düzgün, 2011:7).

İnsan üzerine yapılan çalışmalarda insanların birbirine üstünlük kurma, bencillik gibi birtakım duyguların etkisiyle kuvvet üstünlüğü sağlamaya çalışmışlardır. “İnsan insanın kurdurur” diyen Hobbes, insanların sürekli çatışma içinde olduklarını söylereyken, aksi görüşe sahip olan Locke, yaşamın doğallık ve barış içinde geçtiği yönündedir (Sinanoğlu, 2012: 29).

Dinin bireysel bütünlük kazandırmasıyla birlikte toplumsal boyuttaki bütünlüğüne baktığımızda Durkheim, dinlerdeki farklılıklara rağmen, anlam işlevi noktasında benzer özellikler gösterirler. Kısaca dinler kendi içlerinde de bir anlam uzlaşısı içindedirler (Sinanoğlu, 2012: 32).

Rus yazar Nikolay Berdyaev felsefe ve bilim ayrımında felsefenin öznelliğine vurgu yaparak ruhsal tecrübelerle dayandığını ve anlamın yine maddi dünyada değil de ruhsal alanda yer aldığından bahseder. İnsan ruhunu felsefenin temelinde görmekte ve ruhun hâkimiyet alanının farklılığına vurgu yaparak maddi alandan soyutlamaktadır. Bu farklılıkları idrak etmenin yolu olarak da sevginin gerekliliğine vurgu yapar (Göka, 2021:78).

2.3. Sevginin İlişkili Olduğu Unsurlar

2.3.1. Sevgi ve İlgî

İlgîyi bir annenin bebeğiyle olan ilişkisinde görebiliriz. Bebeğinin her türlü ihtiyacı gideren, ilgilenen annenin sevgisinin inandırıcılığı belirgin olarak kendini gösterir. Yine bitkilere ya da diğer canlı türlerine yönelik sevgimizde bunu göstermemizi gerektirecek yeterli düzeyde bir ilgiden mahrum bırakırsak sevginin ilgi yönündeki etkinliğini göstermemiş oluruz (Fromm, 1995:32).

“Sevgi, sevdiğimiz şeyin yaşaması, gelişmesi için duyduğumuz etkin ilgidir” (Fromm,1995: 32). Sevgiyi gösterilen ilgi ile bağdaştıran Fromm sevginin eylem boyutuna vurgu yaparak, bireye hareketlilik sağlayan alan geçirir. Sevginin öz yapısında emek olması gerektiği ve emekten soyutlanamayacağıdır (Fromm, 1995: 32).

2.3.2. Sevgi ve Sorumluluk

Diğer bir öge olan sorumluluk; Fromm'un tanımıyla karşımızdakinin istekleri için verdiğimiz gönül rızasıyla olan cevaplar bütünüdür. Bir annenin bebeğinin fiziksel ihtiyaçlarına cevap vermesi gibi yetişkinlerde de bu, duygusal ihtiyaçlar formunu almaktadır (Fromm, 1995:33).

Dünya hayatımız da birlikte yaşama kültürü, biz bilinci içerisinde ise sorumluluklarımızın farkına varmamız gerekir. Sorumluluk, kişi ile sosyal birlikler arasında bir ilişki inşa eder.

Sorumluluğun bireyin kendine karşı olan güven duygusu ve saygısıyla oluşarak, eğitim yoluyla ailenin merkeze alındığı bir değer profili çizer (Cengil, 2015:9)

Sorumluluk; kişinin kendi özünü, kaderini, hayat durumunu, duygularının farkındalığını ortaya çıkarır (Yalom, 2018:295).

Sorumluluğun temelinde yer alan özgürlük, varoluş felsefesine göre insanı seçimlerinde etkilemektedir. Birey böylelikle kendine tekâmülüne yönelik ilerleyişi onu karar verebilen bir varlık olarak sosyal hayatta kendine yer edinir. Yalom'a göre birey tüm gizil gücünü gerçekleştirebilecek bir otonomiye sahiptir. Böylelikle sorumluluk bireyin hayat düzleminde benimsemiş olduğu varoluşsal bir realite olarak yer almaktadır. Varoluşçu psikoloji insanın kendi sorumluluğunu yüklenmesinin onu özgürleştireceğini fakat bu özgürlüğün sınırlarının da içine atıldığı varoluş alanı olduğunu söylemektedir (Cengil, 2015:11).

2.3.3. Sevgi ve Saygı

Saygı; insanları kendi bütünlüğü içerisinde değerlendirmeye alarak, ferdi yapısına yönelik çıkar ya da negatiflik göstermeyen tutumdur. Karşıdaki kişi hangi cinsiyetten olursa olsun sadece kişi olduğu için değer veririm şekline bir bakış açısıyla hareket

etmektedir (Fromm, 1995: 34). Doğan Cüceloğlu'nun Gerçek Özgürlük kitabında değindiği gibi değer noktasında cinsiyet ayrımı gözetmeden karşıımızdaki kadın insan ya da erkek insan şeklinde sevmemiz gerektiğini vurgular.

2.3.4. Sevgi ve Bilgi

Bilgiye giden yolun sevgiden geçtiğini söyleyen Fromm, sevgiyle bilgiye ulaşılabirlik noktasında etken olduğunu söyler (Fromm, 1995:36). Sevgi ile bilginin yoğun ilişkisi kişinin kendini tanınmasının gerekliliğinden yola çıkarak kendine yönelik bilgi ile birey ve çevresindekileri tanır ve kişiler arasında oluşacak bağ için referans sağlar (Fromm, 1995:35). Bilmek fonksiyoneldir ve üretici düşünce sürecinin bir parçasıdır. Bilmek, yüzeyden köklere inmek, nedenleri araştırmak ve gerçeği tüm açıklığıyla görmek demektir. Bilmek, gerçeğe biraz daha yaklaşma çabasıdır.

Buda, insanları uyanmaya ve maddelere sahip olmanın mutluluk getirmeyeceğini söyler. Yine peygamberler halklarına putların kendi elleriyle yaptıkları oyuncaklardan başka bir şey olmadıklarını anlatmaya çalışmışlardır. Eckhart bilgiyi tanımlarken bilginin sadece belli bir düşünce olmadığını, tüm engelleri aşan, ilgi ve istekleri yok edip açık bir şekilde Tanrı'ya koşmak ve O'na ulaşıp bir olmaya çalışmaktır şeklinde vurgulamaktadır (Fromm, 2014:36). Bilgi ve sevgi noktasındaki görüşlerde Gazzâlî İhyâ adlı eserinde şöyle der “bilgisiz aşk olmaz. Önce bileceğiz, sonra sevgiye sahip olacağız” şeklindedir (Bayraktar, 2008:60). Sevgi eğiliminde bilgiden yoksun olunması durumunda kalıcılığı zedelenmektedir. Sevmeye değer olana ilişkin bilgilendirme düzeyi yükseldikçe bireyin ona karşı ilgisi, sevgisi artar ve bu sevgi giderek sağlam temellere dayanıp kökleşir (Aydın, 2008:169). Sevileni bilme yönelimi ile bir tanımaya ve anlamlandırmaya ilişkin bir yapılanma gerçekleştirilebilir.

Kişi sevmeyi bilmekle birlikte bunu hayatına yansıtması gerektiğini, sadece bilgi boyutunda bir düşünme, çözümlenme yapma, okumalar ile derinleşmenin yetersiz olduğunu vurgulayan Buscaglia sevginin eylemle yaşam bulduğuna vurgu yapar (Buscaglia,1989: 55). Sevgi ve bilgi ilişkisi üzerine duran Gazzâlî'ye göre; sevgi ancak marifet ve idrakten sonra mümkündür. İnsan ancak tanış olduğunu sever. Bu kavrayış ve marifetle sevgi doğar (Gezgin, 2003:55). Bilginin sevgi ile olan önemli ilişkisinde insanın hem kendiyile olan hem de diğer insanlarla olan bir bağ söz konusudur. Sevgi ile oluşan bağ ile aktif bir yoldan karşımızdaki insanın içine işlemek, o insanla kaynaşmak vardır. Bu kaynaşma ile de insan kendini ve çevresinin bilgisine erişir (Gezgin, 2003:56) Freud, Leonardo da Vinci'nin bir yazısındaki ifadesini şöyle aktarır. "İç yüzünü doğru dürüst bilmediği sürece kişinin bir şeyi sevmeye hakkı yoktur" Freud ise aksi yönde görüş belirterek sevgi duygusunu beslemek için bu duygulara konu olanın içyapısını anlayana kadar beklenmesini doğru olmadığını söylemektedir (Gezgin, 2003:55-56). İslami öğretilerde de Allah'ın isim ve sıfatları ne kadar bilinirse O'na yönelik sevgi de o derece kuvvet kazanır. Sevgi, imanı bilgi boyutundan irade boyutuna geçirerek fiile çıkaran güçtür (Gezgin, 2003:56). Bilgiyle beslenen sevgi özgürleşme adına da katkı sağlar. Bu sayede birey, dışa bağımlı olmaktan kurtularak kendi kalbinin ve aklının yönetimine girmekte; kendi kendini yöneten, denetleyen bir konuma yükselmektedir (Aydın, 2008:170). Sevginin bağlantılı olduğu bu dört öğeyi yaşayan birey kâmil bir insan şeması oluşturur (Fromm, 1995: 37).

Sevginin bilmeye yönelik önemi noktasında Fromm ve Gürsoy'un görüşlerine değinecek olursak; sevgiyi bir bilme ve farkındalık hali olarak gören Kenan Gürsoy, sevgi ile evreni, insanı, kâinatın temelindeki o manayı keşfetmemize yönelik yaşattığı bir farkındalıktan bahseder. Bu yaşanan bilme ve farkındalık; sürekli bir oluşum halini içine alır (Gürsoy, 2008: 50). Fromm sevme konusunda öğrenilmesi gereken şeylerin olabileceği noktasında insanların çoğunun düşünmediği ifade eder ve sevme sanatı bilgi

ve çabayı gerektiren ve öğrenmeyi gerektiren bir süreçtir (Fromm, 1995:11). Kenz-i mahfi tabiri hadis olarak da rivayet edilen, “Bilinmeyen gizli bir hazine idim, bilinmek istedim, bilineyim diye halkı (kâinat) yarattım” ifadesinden alınmıştır. Burada geçen “istedim” (ahbebtü) muhabbet, “bilinmek” (u‘refü) mârifet kökünden geldiği için mutasavvıflar kâinatın yaratılışını muhabbet ve mârifetle açıklamışlardır. Buna göre Yardan’ın başka hiçbir şeyin bulunmadığı zamanda O bilinmeyi istemiş, böylece ilk olarak sevgiyle tecelli etmiştir (taayyün-i hubbî). Bu sevginin amacı ise bilinmektir (Aydın, 2002:258). Böylelikle bilinmenin sevgi etkisiyle öyle bir hali vardır ki, o bilme de aynı zamanda bir oluşum söz konusu ve yaratılıştaki sırla öyle bir bütünleşme hali var ki oluş ve farkına varış hali beliriyor (Gürsoy, 2008: 50). Bu farkına varışın bizi götürdüğü yer ise kendi potansiyelimizdir. En önemli farkındalıkla biz kendimizin farkına varıyoruz. Yani insan kendinden hareketle adeta kendi içindeki zenginliği fark edip, kendine has olanı anlarcasına bir yöneliş gerçekleştirmektedir. Bu fark ediş haliyle her insanda farklı seviyelerde olsa da Tanrı, metafizik seviyede olurken kişinin diğer insanlarla olan ilişki seviyesinde de dostluk söz konusu olmaktadır. Dostluk denildiği zamanda sevgi kendini kendinde tamamlayan ‘ben’in diğeriyle bütünleşme halidir (Gürsoy, 2008:51).

Bilginin ilerleyişini tasavvufi boyutta irdelersek; ma’rifet kavramı karşımıza çıkmaktadır. Ma’rifet ile gerçeğe ulaşmayı, anlamayı, kavramayı sağlayarak insan bilgiye ulaşır. Böylelikle ruh ve bedenin gücünü kendinde barındıran insan, varoluş bütünlüğünü gerçekleştirmiş olur. Bu bilgi ilerleyişinde Allah ile hemhal olarak bilginin yansıması olarak yaşantı meydana gelir (Tenik ve Göktaş, 2016:192).

Bilmeye yönelik bu eylem tanımayı da içinde barındırdığından Allah’ı an be an yaşamımızın içine dâhil etmemizle paralel bir bakış açısında sahiptir. Hadid Suresinde Yaradan’ın beyanındaki gibi “Nerede olursanız olun O sizinle beraberdir” (Tenik ve Göktaş, 2016: 192).

2.3.5. Sevgi ve Güven

Sevgi yaşantısındaki önemli bu dört öge dışında yer alan diğer önemli konular içerisinde öncelikle değinilmesi gereken sevginin oluşmasında önemli bir unsur olan güven duygusuna bakacak olursak; toplumun gelişmesi, ilerlemesi ve varlığını sürdürmesi için sahip olduğu temel değerleri aktarması ve zenginleştirmesi beklenir. Tüm bu beklentilerin gerçekleşmesi için ise toplumsal ilişkilerde güvenin sağlanması gerekir (Yıldız, 2018: 168).

Sevgi ve güven arasındaki ilişkide; sevgi olmadıkça insanlar arası ilişkiler de olumlu, sağlıklı ve sürekli değildir. Bu durum da güven duyulamayacağı gibi saygı da kazanılamamaktadır (Köknel, 1995:50).

Toplumda güvenin göstergesi olarak üç ölçüt kullanılmaktadır:

1. Birbirlerine ne kadar güvendikleri?
2. Kendilerine çıkar sağlamak için mi yoksa adaleti sağlamak için mi güvendikleri?
3. Birbirlerine mi yoksa sadece kendilerini mi önemsedikleri? (Yıldız, 2018:169).

Sevgi sadece soyut bir kavram, duygusal bir yaşantı değil, bütün tutum ve davranışlarımızın temelinde olan bir güçtür. İşte görünmeyen fakat hissedilen bu güç insana güven verir (Gezgin, 2003:60).

Birey gelişimi ilerledikçe sevgi de nitelik ve nicelik açısından gelişmekte, anne baba sevgisiyle başlayan gelişim, arkadaş, eş, çocuk eklendir. Bunlara ek olarak dünya, tabiat sevgisi gelişir. Ve insan üzerine düşündükçe evrenin, düzen ve dengesini idrak ettikçe, bu kusursuz, mükemmel Yaratıcı'sını, O'nun yarattığı her şeyi sevmeye başlar ve ideal olan sevgiye de böylelikle ulaşmış olur (Gezgin, 2003:61).

İnsan kişiliğinde sevgi ve güven beraber düşünülmediğinde, insanları ve çevreyi gönülden sevmeyenler kendilerini de yeterince sevilmediklerine inanırlar. Kendilerinin göstermedikleri sevgiyi sürekli başkalarından beklerler. Beklentileri de karşılanmadığında olumsuz savunma davranışları ortaya çıkıyor. Bunun sonucunda da güvensiz ve sevgi yoksunu bir ilişki yapısı meydana gelip bireyler toplumdan ve insan ilişkilerinden kendilerini soyutlarlar (Köknel, 1995: 51).

Güven ve sevginin bulunmadığı yerde aktif olan korku, 0-6 yaşlarında temel güven duygusu ile başlamaktadır. Ebeveynler bu güven duygusunu aşamazlarsa çocukta temel endişe duygusu devreye girecektir. Bu da birçok psikolojik rahatsızlığın temelini oluşturmaktadır (Gezgin, 2003:62).

Toplumun yaşam kalitesine etki eden güven duygusu; zihinsel sağlık, sağlık davranışları da güvene dayalı ilişki ağının göstergeleri arasında kabul edilmektedir (Yıldız, 2018:169)

Hilmi Ziya Ülken, korku üzerine kurulmuş bir ahlakın olamayacağını, cehennem, kılıç, kanun ya da Allah korkusu ile bir şey düzelecekse, bu düzelmeyenin insanî ahlâk ile herhangi bir münasebeti olamayacağı yönündedir. Sevgi ahlakı; hiçbir buyruğa itaat etmeyen sadece yürekte gelen mutlak emirlere, ruhsal güce bağlı olandır (Ülken, 2020:95).

Sevgi yaşantısı Sorokin bir korkusuzluk ve güçlülük duygusuyla belirlendiğini ifade eder. Sevgi hiçbir şeyden ya da hiç kimseden korkmaz. Aksine korkunun köklerini keser. Korku olan yerde sevgi yoktur. Kendi yaşantısında hiçbir şeyden korkmayan insan, öznel ve nesnel olarak güçlü bir insandır ve bütün gücünü de sevgi enerjisinde toplamıştır (Sorokin, 2005:240).

Râbiatu'l Adeviyye Allah korkusuna karşılık Allah sevgisini işleyen ilk sufilerdendir. Allah'a olan bağlılığının temelinde ibadet, kulluk ve sevgi olduğu münacatı meşhurdur (Yılmaz, 1990:13).

2.3.6. Sevgi ve Selamlaşma

İletişimin özü olarak nitelendirilen selamlaşmakta sevgi bağını oluşturmak adına önemli bir eylem halindedir. Selamlaşma ile bireyler arasındaki sevgi bağının arttığını Hz. Peygamber ifadeleri ile şöyledir “birbirinize selam verin ki aranızda sevgi artsın” (Özdoğan, 2010: 61).

Selamlaşmanın bu kadar önemli olmasını sağlayan içeriğe bakacak olursak; kelime anlamı olarak emniyet, huzur, sağlık, barış gibi toplumun birbiri ile olan ilişkisini yapılandıracak anlama sahiptir. Selam hangi ırk, cins ve renkte olursa olsun bütün insanlar için evrensel bir araçtır. Selam ile insanlar arasındaki sevgi, saygı ve dayanışma ruhunun artmasına vesile olmaktadır. Hz. Peygamber'in “sizler iman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş sayılmazsınız. Onu yaptığınız takdirde birbirinizi seveceğiniz bir şeyi size söyleyeyim mi? Aranızda selâmı yayınız” hadisiyle de selamın İslam'ın da özü açısından değeri ortaya çıkmaktadır (Özdoğan, 2010: 61-62).

Marcel, sen-ben ilişkisinin önemi bağlamında ben'in hayatında olan sen'e selam vermesi kişiye güçlenme sağladığını söyler (Uygur, 1984:74).

2.3.7. Sevgi ve Verme

Ticari bakış açısıyla bakıldığı zaman vermekle bir şeylerin eksildiği, yoksun kalındığı gibi yokluğu ifade eden bir anlam altında toplanır (Fromm,1995: 29). Vermeyi

bu yoksunluk duygusuyla düşündüğümüzde sahip olma, acıma gibi olumsuz benlik algısını destekleyen bir anlayış hâkim olur. Fromm aslında vermenin güçle dolu olduğunu, ruhun kendini aşip yücelten bir heyecana sürükler (Fromm,1995:29). Vermek çoğaltan bir unsurdur, zenginliğin ölçütü çokluğa sahip olmaktan ziyade verme ile gerçekleşmektedir. İnsanları verme etkinliği ile kendindeki canlı olma durumunu, hareketliliği ile karşındakine de aynı canlılığı karatarak çoğalırlar. Bu etkinliği sevgi üzerinde düşündüğümüzde sevgi vererek yeni bir sevgi ortaya çıkarırız ve bu her iki tarafa da güç sağlar (Fromm, 1995:31). Kişi kendi gücüne inanır kişiliğini bu yönde geliştirirse sevme eylemini verme ile bütünleştirerek sevmekten de vermekten de kokmayan bir birey inşası oluşturur (Fromm, 1995:32).

Koşulsuz sevgide sevgi verilerek güçlenme sağlanır. Güçlenme sürekli ileriye doğru taşımakla olur yardımlar buna dâhildir (Mitton, 2004:83)

Sevgiyi ifade ediş şekillerinde olan verme eylemi gönülden ve kişinin kendini zor duruma sokmadan yapması halinde cömertlik gibi bir erdem davranış modelini alır sevginin ifadesi olarak cömertliğe vurgu yapılır. Cömertliğin tanımında ise orta olma hali olarak tanımlayan Aristo dengeye vurgu yaparak bilinçli bir farkındalık halinde olma durumunu niteler. Cömertlik erdemler içerisinde önemle vurgulanan ve önemsenen bir değerdir. Verme eyleminde birey gönülden gerçekleştirirse cömertliğin etkisiyle aradaki muhabbette etkilenir (Yılmaz ve Uysal, 2019:219) iyilik ve sevgi hali oluşur.

Cömertlikte esas olan gönül hoşluğu ile bunu gerçekleştirmektir bu da kerem olarak ifade edilir. Allah Kur'an'ın Kerim'de "Allah'ın rızasını kazanmak ve ruhlarındaki cömertliği kuvvetlendirmek için mallarını hayra sarf edenlerin durumu, bir tepede kurulmuş güzel bir bahçeye benzer ki, üzerine bol yağmur yağmış da iki kat ürün vermiştir" Bakara 2/ 265 (Taşköprizade, 2014: 90).

2.3.8. Sevgi ve Olumlu Bakış

Rollo May sevgiyi diğer bireylerin varlığına yönelik olumlu tutumla birlikte hem kendi hem de karşısındaki insanın gelişimini onaylaması şeklindedir (May, 2019:126).

Olumlu tutum ve bakış açısını sevgi üzerindeki yansımada, Sevginin hayat sürecine önemli bir katkısı da yaşanan durumlara yönelik her hal için mutlu olma hali olduğunu söyleyen Ülken, (Ülken, 2020:20) hayatından doyum alamayan bireylerin, olumsuz hayat şartlarına doğru sürüklenişlerinden kurtulmaları için çözümünde ruhu sevinç ve sevgiyle dolu hale getirmek olduğunu söyler (Ülken, 2020: 13).

“Sevinç ve sevgi ruhun iki kanadıdır. Bunlar ona kuvvet, sonsuz olan akışa hız verir. Bunlarla o, tehlikenin uçurumlarından aşarak hakikat ve zaferin şahikalarına ulaşan gökyüzü kartallarıdır. Sevinci olmayan sevgi ümitsiz ve kırılmış bir ruhtur” (Ülken, 2020:13) şeklindeki ifadeleriyle sevgiyi yaşayan bireylerin hayat deneyimlerine yönelik algısı da sevgi ile iç içedir.

2.3.9. Sevgi ve Bencillik

Calvin ve Luther bencillik ve sevgiye dair görüşlerinde bireysel mutluluğu amaç edinmektense, kendi dışındaki amaçlar için birer araç olarak görmenin gerekliliğinin savunmuşlardır (Fromm, 1999: 148).

Sevgiyi anlatırken karşıtlığı noktasında bencilliğe değinmek yerinde olacaktır. Erich Fromm Erdem ve Mutluluk kitabında bencilliğini anlamıyla ilgili karşılaşılan belirsizliklerden bahseder. Bencil olmamak diye verilen öğütlerin alt gerçeklerine bakıldığında; bireyi boyun eğmeye sürükleyen, kendinden taviz verici, yaptığı eylemleri sadece görev bilinci ile yerine getiren, bağımlı bireyler haline getiren bir anlam amacı

vardır. Bu durum bireyin kendisini sevmekle ilgili yaşayacağı problemlili durumu çevresine de yansıdığını görürüz (Fromm, 1999:154). Bu bakış açısı ile ters yönlü olarak ileri sürülen diğer bir görüşte ‘kendi menfaatini düşün’ olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu iki farklı görüş arasında kalan çağdaş yaşamda arada kalan bireyin yaşadığı karışıklık davranışları etkilemektedir (Fromm, 1999:155).

Bencillik ve sevgi ile ileri sürülen görüşler doğrultusunda kişinin kendisine olan sevgisi ve başkalarına olan sevginin birbirini neden mümkün kılmadığı sorusu sorulmaktadır. İnsanlık dairesi içinde kendini de alan birey neden bu sevgi bütünü içerisinde kendini dışarıda bıraksın soruları ile karşı karşıya kalınmaktadır. İncil öğretisinde ‘başkalarını kendin gibi seveceksin’ ifadesi ile bireyin kendi varoluş bütününe saygı duyarak, yegâne oluşuna gösterdiği özeni başkasına da gösterebileceği bir bakış açısından kopmadan oluşacak bir bağ oluşturmak gerekir (Fromm, 1999:156-157). Bu bağ sayesinde birey hem kendinden yola çıkarak etrafına yönelik sevgi bağı oluşacak hem de çevresine gösterdiği özenli sevgiyi kendine gösterecektir.

William James’in ifadeleri ise şu yöndedir: “bir insan kendi ailesini sevip de ‘yabancılar’ karşısında duygusuz kalmasına yol açan bir çeşit ‘iş bölümü’ temel bir sevme yeteneksizliğinin belirtisidir (Fromm, 1999:158).

Ben ve biz olarak sevgi akışında Fromm sevgiyi ortaya çıkaran gücün var olmasının yeteneğine sahip birey kendine yönelikte sevgi duygusunu hâkim kılar; fakat bu yönelim sadece başkasında yönelik ise aslında sevgiyi doğru yaşamadığı yani sevemediği gerçeğini ortaya çıkarır (Fromm, 1999:158).

Fromm bencillik ve kendini sevme arasında oluşturulan yanlış bağda bencillikte bireyin kendini önemseyip değer vermesi, sevmesine yönelik yanlış bir algının olduğunu aslında var olan durum tam aksi yöndedir birey kendinden mutlu değildir ve kendini sevmez. Kendisi ile fazlaca ilgilendiğini zannetse de bunu yapamayışındaki eksikliği

gidermeye yönelik boş bir çabadan başka bir şey olmadığını ifade eder (Fromm, 1999: 159).

Kedini sevme noktası bencillik ile karıştırılmaması gerekir. Fromm sevginin benliği daha özgür kıldığı sevilen kişi ile güçlü bir olma durumu içinde buluşturur. Bu yüzden de insan olmanın temel ölçütü olarak sevgiyi görür (Fromm, 1990: 45).

2.3.10. Sevgi ve Sen-Ben/ Biz İlişkisi

Kişiliği bilinçle özdeş kabul eden görüşe göre; bireyin, kişiliği kendi dünyasında yaşaması için başka bir ben'e ihtiyacı vardır. Bilincin gerçekleşmesi için bu ön şarttır. Monunier'in ifadesiyle "bilinç bilen bir varlığın kendisinin dışında bir başka varlık hakkında sahip olduğu zihinsel bir fonksiyondur" (Urhan, 2002: 21).

İnsan ne kadar kendi başına yegâne bir varlık olsa da sosyal yönüyle insanlarla olan bağı söz konusudur. Bu bağın devamında biz bilinci kazanarak toplum içinde yer edinmeyi sağlar.

Sevgi sadece ben-sen münasebeti değil, ben ve bütün dünya insanlarını da ilgilendiren bir biz ilişkisini kapsamaktadır (Gürsoy, 2008:52). Özne-özne ilişkisini ifade eden sen-ben ilişkisinde yaşanan birlikteliğin kişiye kattığı durum, başka bir varlığı sevme imkânıdır (Urhan, 2002:27).

William James'in ifadeleri ise şu yöndedir: "bir insan kendi ailesini sevip de 'yabancılar' karşısında duygusuz kalmasına yol açan bir çeşit 'iş bölümü' temel bir sevme yeteneksizliğinin belirtisi" şeklinde bir tanımlama içerisine alır (Fromm, 1999:158).

"Yalnız parçayı seven, bütüne varamayacaktır; bütünü seven parçaları da sevecektir. Bütünü seven hakikati sevecek; her yerde ve her şeyde onu bulacaktır. Bütünü seven bırakmayacak, uslanmayacak sürekli sevecektir (Ülken, 2020:22).

Biz bilincine yönelik bakış açısında Aristo etik eserinde dostluğun toplumu bir arada tutan bir bilinç ortaya çıkardığı görüşünü destekler ve bu görüşün önemine dikkat çeken Aristo uyum için birincil şart olarak görmektedir (Aristo, 2015:202).

Biz bilincinin yansımalarından biri olan dostluk, İbn Miskeveyh'in tanımıyla "sen demek olan bir başkası" şeklindedir (Yılmaz ve Uysal, 2019:215). Kastedilen durumda kişi, dost kabul ettiğinin yaşam biçiminden kendi hayatında olan yansımasıyla davranışlarında görülen benzerliktir.

Taşköprülüzâde'nin ahlâk risalelerinde ve Şerhu'l-Ahlâki-l-Adudiyye adlı eserinde dostluk üzerine önemle durulmakta ve hassasiyetli bir davranış şekli içinde olunması gerektiği vurgulanmaktadır. Adeta elde tutulan değerli kırılacak bir nesneymiş gibi bir özenle hareket edilmesi gerek bir davranış içinde olunması gerektiği öğütlenmiş ve dostluğun kaynağını da Allah olarak görülmüştür (Yılmaz ve Uysal, 2019:215).

Sen-ben ilişkisi Gabriel Marcel için felsefenin temel niteliğini içeren bir konudur. Verdiği bir örnek üzerinden ifade edecek olursak; annesine kendi topladığı çiçekleri veren bir çocuğun bu eylemi gerçekleştirirken sözleriyle davranışlarıyla bir bütünlük içinde sunduğu çiçeğe tanıklık edilmesini ister. Bu sunuşta kendini bu derece belli etmesi bencillik değil aksine öz bilinç ifadesi olduğunu vurgulayan Marcel, bireyin eylemlerine tanıklık edilmesini istediğini söyler (Uygur, 1984:64).

Ben için Sen'in varlığı nitelik ve nicelik açısından zengin bir genişliktir. Ben'in yaşam alanında olan Sen'in varlığı güven ve iç huzur ortamı sunar (Uygur, 1984:74). Sevginin eylem boyutunda kişiler arası müşterek alan oluşacak ve böylelikle sevgi kolektif bir yapı ortaya çıkar (Ülken, 1985:287). Sevme davranışı ile her şey ile bir olma fakat bununla birlikte kendilik ayrışmasını da yaşayan bir birey olarak ortaya çıkarır (Fromm, 1990:44).

Bireyler ortak bir alanda buluşuran ve hayatlarını devam ettirebilmelerini sağlayan unsur olan değerler ile birey, varoluşuna yönelik gerçekleştirdiği sürekli savaş olma halini yumuşatarak 'ben' den 'biz'e yönelim sergiler (Bayraktar, 2014:49).

Mutluluğun önemli bir formülü olan birbirini sevme hali yetenek olarak insanlarda mevcut olmasına rağmen insanlar buna gözlerini kapamışlardır. Bu görüşü Zen Budizm'i ilkelerine göre açıklayan Fromm, birey kendi yaratılış farkındalığıyla aktif şekilde ortaya çıkardığı bir enerji söz konusudur (Fromm, 1997:72).

Bireyin kendini düşünmesi anlam daralmasına uğramış ve Spinoza'nın (bireyin kendi menfaatini düşünmesinin erdem sayıldığı) görüşünün tam karşısı şeklinde yer alarak bencilliğin, maddi hırsın ifadesi olmuştur. Bu şekilde bir yönelim ahlaka uygun formda bir uyarı olarak önlem alınması gereken bir forma gitmiştir (Fromm, 1999: 162).

2.3.11. Sevgi ve Kültür

Kültür; insanın eylemlerini içeren, kendisinde içinde var olduğu gerçekliktir. Bu tanımdan yola çıkarak söyleyebiliriz ki kültür deyimiyle insan varlığını gördüğümüz her şey anlaşılabilir. Kültür, insanın kendini kendi evinde duymasını sağlayacak bir dünya ortaya koyar. Kültürü bu doğrultuda benimsediği unsurların ne olduğu ile de anlatabiliriz bunları yaşama üslubu, ne tür bir var olma programı şeklinde şekillenebilir (Uygur, 1984:17)

İnsan bir kültür varlığıdır ve onu hayvandan ayıran da kültürlülüktür. Doğada bulunan hayvan için önceden belirlenmiş olmayan hiçbir şey gerçekleştiremez fakat insan için bu böyle değildir. İnsan kültürü ortaya çıkaran bir unsurdur ve süreçte kültür içinde gelişir ve bu bir zorunluluktur. Kültürün olmadığı yerde insandan bahsedemeyeceğimiz gibi insanın hem kültürü üreten hem de kültüre göre üretildiği, hem kültürü taşıyan hem

de kültür tarafından taşındığı, insan için varoluş gerçekliği olarak yer almaktadır (Uygur, 1984:18).

Sevgi, kültür ve dil arasındaki ilişkinin önemine dikkat çeken Uygur; konuşan varlık olarak insanı hayvandan ayırmakla insana özgü varoluşun temelini meydana getiren dil, kültür araştırmalarında incelemeyen geçilemeyecek olgulardan biridir. Başka bir ifadeyle dil ortak yazgıyı ifade eden, var olma koşuludur.

Mevlâna Mesnevisinde;

Tencere kapağına benzer dil,

Kıpırdayınca pişen yemeğı anlarsın.

Aklı keskin kişi dumanından, kokusundan bilir.

Tencerede tatlı mı var ekşi var yemek mi?

Yiğit yeni çömlek mi alacak,

Şöyle bir vurup anlar, çıkan sestem çatlak olup olmadığını...(Uygur, 1984:13-15).

2.4. Sevgi Nesneleri

Sevginin sadece bir bağıllığı değil bir tutumu da ifade etmesinden dolayı dünyayı çevreleyen bir kapsayıcılığı söz konusudur. Bu kapsayıcılıkla sadece bir insana yönelik bir sevgiyi hedef alıp diğer insanlara karşı kayıtsız kalmak gerçek bir sevgi tutumunu ifade etmez (Fromm, 1995: 49).

“Eğer birini gerçekten seviyorsam herkesi severim, evreni severim, yaşamı severim. Sende, herkesi severim demektir” şeklinde ifadeleriyle sevgi nesnelere oluşturmuştur.

Erich Fromm'un sevgi üzerine olan söylemleri 'sevgi nesnelere' şeklinde form kazanarak, sevgi yönelimini anneye, kardeşe, bireyin kendisine ve Tanrı'ya yönelik şekillendirmiştir.

- 1) Kardeş sevgisi
- 2) Anne sevgisi
- 3) Kendini sevmek
- 4) Tanrı sevgisi

2.4.1. Kardeş Sevgisi

Fromm, İncil'deki komşunu kendin gibi sev ifadesiyle anlatmak istediği sevgidir. Kardeş sevgisinin tüm insanlığa yönelik bir temel sevgi motifi çizen, dayanışma ruhunu canlandıran, birlikte yaşama eşitliğini sağlayan bir sevgi türüdür (Fromm,1995:50).

Bu sevgi türüyle insanda ortak olan öz'ün farkına varılır ve farklılıklar ortadan kalkar. Özden öze oluşan bir bağlılık oluşur. (Fromm, 1995:51).

Gerçek sevgide karşımızdakine yönelik herhangi amaca hizmet etme gibi bir düşünce içerisine girmeden oluşması gerekir. Özden öze oluşan sevginin oluşumunda bir annenin evladını sevmesi ya da bir köpeğin yavrusuyla ilgilenmesi, insanın kendi kanından olanlara yönelik olduğu gibi gereksinim gerektiren bir amaç yoktur (Fromm, 1995: 51). İnsanları sevmek denildiği zaman sadece tek bir insana yönelimi değil, tüm insanlığı sevmek şeklinde bir yönelimi ifade eder (Fromm, 1995: 61).

Ruh birliğini ifade eden dostluk, kardeşlik insan birliğini de ifade eder. Bu birliği anlayanlar birleşip aynı dili konuşacaklardır (Ülken, 2020:23). Bu dil sevginin insan bütünlüğünde oluşturduğudur.

William James insanın sadece kan bağının olduğu insanları sevip geri kalanını sevmemesi sevme edinimini gerçekten yerine getirmediğinin göstergesidir şeklinde ifade ederek sevginin herkese yönelik bir tutum olması gerektiğine vurgu yapar (Fromm, 1995:61).

Bu noktada bencilliği tanımlamak yerinde olacaktır. Bütün yönelimini sadece kendisine çevirip, isteklerini yine sadece kendisi için isteyen bencillikte; karşısındaki bireylerin isteklerini hiçe sayıp, benlik butunluğune karşı da değer algısı yoktur (Fromm, 1995:61).

Aristo eserinde dostluğun bir erdem ve yaşam gerekliliği olmasından dolayı konuşulması tartişılması gereken bir konu olarak görürken dostların birbirlerini hatalardan korumak adına önemli bir yardımcı unsurlardan görmüştür (Aristo, 2015: 201).

2.4.2. Anne Sevgisi

Anne sevgisinde temel gereksinimlere yönelik bir tutum olsa da bununla birlikte çocuğa yaşam sevgisi aşılayacak hayata karşı olumlu bir tutum geliştirmesine yönelik destekleyici bir unsurdur (Fromm, 1995:52).

İçerisinde hiçbir bencilce tutumun olmadığı en ulvi ve kutsal sevgi türleri arasında yer alan anne sevgisi kuukken bebeğine gösterdiğinde değil, büyümekte olan çocuğa gösterdiği sevgide açığa çıkar (Fromm, 1995:53).

Annenin bebeğin sadece bedensel değil duygusal açıdan da tatmin sağlamsı özellikle sevgi duygusunun tatmini bebeğin hayatına heyecan ve güvenliğini sağlarken aksi yönde bir durum düş kırıklığı ve korkuya neden olur (Benedek, 2005:105).

Anne ile başka insanlarla iletişimi deneyimleyen bebek, annenin varlığı ile kültürel kodları öğrenir ve böylelikle anneler çocuğun kişiliğini eğitmeye başlarlar (Benedek, 2005:106).

Temel gereksinimlerden biri olan kendini aşma; bireyin kendinin farkında olmasını ifade eder (Fromm,1995: 53). Kendini aşma deneyimini de anne çocuğu ile olan sevgi bağına oluşturduklarında görünür (Fromm,1995: 54).

Ailenin kültür taşıyıcılığındaki öneminde bireyler kültürün aile hakkındaki anlayışı doğrultusunda bireyler davranışlarını sergilemektedirler. Bu anlayış sevginin bireylere arası bağları düzenleyen etkisine de yansımıştır (Benedek,2005: 104).

2.4.3. Kendini Sevme

İnsanın öneminden yola çıkarak kendini sevmeye değinecek olursak; “Hümanistik Psikoloji Derneği” kurulunda yer alan Carl Rogers, Rollo May, Maslow gibi alan uzmanlarının sıraladıkları ana ilkeler arasında yer alan;

“-İnsan bir fark edıştır. İnsanın sürekli ve çok katmanlı olan kendini fark edişini kabul etmeyen psikoloji, onu anlayamaz.

-İnsan seçim yapar; varoluşunu izleyen bir izleyici olmayıp kendisini yaratır.

-İnsan bir niyetliliklidir. Geleceğe dönüktür; amaca, değerlere ve anlama sahiptir” (Göka, 2021:47) bu sıralamadan da anlaşılacağı üzere iradeye, anlamlı bir yaşayışa, insanın pozitif yanlarına vurgu yaparak alanda yerini almıştır. Bu pozitif bakış açısı ile birey kendine olan yönelimini etkilemekte ve bu doğrultuda şekillendirmektedir.

Başkalarını sevme ahlaki açıdan üstün bir durumu ifade ederken, bireyin kendine yönelik sevgi yönelimi ise olumsuz adlandırılmış hatta günah, bencillik tanımlaması içine alınmıştır (Fromm, 1995:59).

Sevgi, insanın kendisinin ve bir başkasının gelişimini desteklemek amacıyla benliğini geliştirme arzusudur. Bu yüzden sevgiyi yaşamada da ilk önce kendimizden başlamalıyız (Özdoğan, 2010:108).

Tillich'in kendini sevme yerine 'doğal olarak kendini doğrulama' ya da 'çelişik olarak kendini kabul etme' terimlerini kullanmayı tercih etmiştir. Freud libidonun insana yönelmesi olarak ifade ettiği narsizm'i kendini sevme şeklinde olduğundan bahseder (Fromm, 1995: 59).

Kendini sevme yaşantısındaki kendi kavramı, James'in saf ego, tasavvufta ilahi nefes, felsefe de ise varlık olarak isimlendirilen, Kur'an'da ise "ben insanı ruhumdan üfleyerek yarattım" dediği özümüzdür (Özdoğan, 2010: 111).

Modern yaşamın bireye dayattığı ekonomik belirleyicilikler bireyin sevme ediniminin nesnesinin kendine ya da başkasına yönelik olduğunda olan bencilliğin kaynağı nedir? Bu soruya Fromm İncil öğretisindeki komşunu sev ilkesi nasıl ahlaki açıdan üstünlüğü ifade ediyorsa bireyin sevgi yöneliminin kendine olması da aynı üstünlük içerisine alınması gerektiği görüşündedir. Çünkü insan tanımlamasına birey sadece etrafındakileri değil kendini de dâhil etmesi gerektiğiyle birlikte tutumlarımızın merkezinde sadece etrafımızdaki insanlar değil, kendimizi de bu merkeze dâhil etmemiz gerektiğidir (Fromm, 1995: 60).

Sevginin nesnesinde başkasının olmasının gerekliliği nasıl sevginin yaşanmasının en olması gereken hali ise kişinin kendini sevmesi de sevginin nesnesini kendine yönlendirmesidir (Fromm, 1995: 61). Fromm "insan yaşamının değeri, mutluluğu, gelişmesinin, özgürlüğünün kökleri hep sevme yetisine, başka bir deyişle ilgi, sorumluluk saygı ve bilgiye dayanır" (Fromm, 1995: 61).

Kendisine ilgi ile yaklaştığı düşünölen bencillikte Fromm, aslında kendine yönelik de bir sevginin olmadığından bahseder. Hatta bencil insan kendini de az sever. Kendisine gösteremediği sevgiyi kapatmaya çalışarak aslında başarısız olur. Bu bakış açını doğrulayan bir görüş de Frued’ da vardır. Frued bencil insanların başkasıyla birlikte aslında kendilerini de sevemediklerini ifade eder (Fromm, 1995:62).

Eckhart, kendini sevme ifadeleri de bu konuyu özetler niteliktedir: “kendinizi seviyorsanız başkalarını da kendiniz ölçüde sevebilirsiniz. Karşınızdaki kişiyi kendinizden daha az sevdiğiniz sürece kendiniz sevmeyi başaramazsınız ama kendimizi de başkalarını da aynı ölçüde severseniz, onları bu tek kişi de seversiniz”. Bu noktada başkasına duyacağımız sevgi kendimize olan sevgiye karşı bir alternatif değildir. Tam aksine kendimize yönelik sevgi ile biz başkalarını sevebilme kabiliyetini kazanıyoruz.

Gerçek sevgi üreticiliği ortaya çıkaran, ilginin, saygının, sorumluluğun ve bilginin ifadesidir. Sevgi, bir başkası tarafından etkilenme anlamında bir “etki” değildir. Kökleri insanın sevebilme kabiliyetine uzanan, sevilen insanı geliştirip, mutlu olması için harcanan çabadır. Böylelikle de kendini sevme üretken bir biçimde sevmeye dayanır (Gezgin, 2003:247).

Gazzâlî, İbn Miskeveyh’in ihsan-sevgi ilişkisine dair düşüncelerini geliştirmiş ve insanın temelde kendisini sevdiğini, “İnsan ihsanın kuludur” atasözünde de belirtildiği gibi kendisine iyilik edenleri de sevmekle birlikte bu sevginin merkezinde yine kendisinin bulunduğunu ifade eder (Çağırıcı, 2000: 546).

Sevgi adına en önemli hareketin insanın kendine göstereceği özendir. Fakat bununla bencilliği besleyen bir durum kastedilmemekte aksine verdikçe çoğalan, anlayışlı oldukça bireydeki sevecenliğin de arttığını gözlenmiştir (Buscaglia,1989:11).

Kendini sevme gerçek anlamda insanın kendine yönelik ilgi, özen ve saygıyı ifade eder. Bu yaşantı tarzı sevginin temelini oluştur ve bireyin kendine yönelik dürüstçe bir tutumla değerlendirme olanağını sunar (Buscaglia, 1989: 74). Sevme eylemi kişinin kendine yönelik olması benliğinin keşfetmesine yardımcı olmaktadır (Buscaglia, 1989:76). Bu bizim benzersiz oluşumuz ve dünyadaki hiçbir kişinin kopyası olmayışımızın farkındalığını ortaya çıkararak, aynı zamanda bunu geliştirerek başkalarıyla paylaşmamız gerektiğini ortaya koyacaktır. İnsanın kendi kendisine doğru yaptığı yolculuk en büyük, en eğlendirici, en verimli ve uzun süren yolculuğu ifade eder. Bilet ücreti ucuzdur: sevgi dolu deneyimler değerlendirme ve öğrenmelerdir (Buscaglia, 1989:77).

“Kendini ben ve sen olarak ilişkilendiremeyen kişi doğru ve iyiyle ve kök saldıkları varlığın temeliyle bağlantı kuramaz. Arkadaşını sevemeyen bir kişi, nihai gerçekliğin sanatsal ifadesini de sevemez” (Tillich, 2006: 110).

Kendini sevme bir metafordur ve bir kavram olarak tahlil edilemez. Kendini sevme kavramında kavramsal açıklığın eksik oluşu, bu terimin üç farklı anlamda ve kısmen de zıt anlamlarda kullanılmasını açıkça gösterir. .Bu kavram doğal olarak kendini onaylama (kişinin komşusunu kendi gibi sevmesi), bencillik (bütün şeyleri kendisi için arzu etmek) ve kendini tasdik (Tanrı tarafından onaylandığı gibi kişinin kendini kabul etmesi) anlamında kullanılır (Tillich, 2006: 111).

Kant bireyin kendi mutluluğunu düşünmesi gerektiğini vurgulasa da asıl erdemin başkasının mutluluğunu istemek, bireyin mutluluğunun ise ahlak ile bağı olmadığını söyler (Fromm, 1999:148).

Kendini sevme ile ilgili Kant'ın yaptığı ayırmda kendini beğenmenin, kendine yönelik övünmenin, kişinin kendisini sevmesi anlamındaki .“philautia” dan ayrılmakla

birlikte akla uygun bir kendini sevmenin bile ahlaki ilkelerle sınırlanması gerektiğini belirtir (Fromm, 1999:149).

2.4.4. Tanrı Sevgisi

Fromm bireyin Tanrı'ya olan sevgisi ile Tanrı'nın bireye olan sevgisinin birbirinden ayıramayacağını savunur (Fromm, 1995: 67).

Allah sevgisi, O'na saygı duymak (haşyet)tir. Allah'ı anmak suretiyle kalbi sürekli olarak. O'nunla meşgul etmektir. Muhabbetin alameti olarak sürekli tefekkür halidir. Yaradan ile olan karşılıklı sevgi ve rıza (hoşnutluk), Mü'minler ile Allah arasındaki bağı oluşturmaktadır. Mü'minler şefkatli Rablerine bağlayan şey; akıcı, yumuşak, aydınlık, yüce ve tatlı bir duygu olan sevgidir. Zira kul Rabbinin sıfatlarıyla birlikte olan kimsedir. Bu ise sıfatların melodisini, duygusunda, benliğinde, bilincinde ve varlığında hissedenden başka hiçbir idrakin değerini ölçemediği bir şeydir (Gezgin, 2003:273).

Allah sevgisinin kaynağı, “hubb” kavramının semantik tanımında seven ile sevilen arasındaki bağılılığı ifade ederken, bu bağılılıkta diğer mahlûkattan ziyade Allah'a olan bağılılıktır. Allah'ın kullarına olan bağılılığı bir ihtiyaç doğrultusunda değildir. Çünkü Allah es-Samet ismiyle hiçbir şeye muhtaç değildir. Allah sadece kulları ile değil yarattığı bütün varlıklarla soyut bir irtibatı ve manevi bir bağılılığı söz konusudur. Allah'ın bizle olduğunun delili şah damarımızdan daha yakın olduğudur (Kaf/16) (Gezgin, 2003:273). Tanrı sevgisi de diğer sevgi türlerinde olduğu gibi yalnızlık halinin sona erdirilme ve Tanrı ile hemhal olma ihtiyacından dolayı ortaya çıkar (Fromm, 1995:61).

19. yüzyılın ortalarında yapılan bir araştırma da ataerkil bir dinsel evreden önce anaerkil bir din evresi söz konusuydu ve bu evrede en üstün varlık annedir. Anne tanrıçadır; ailenin ve toplumun en yetkin kişidir. Bu evrenin özünü anlamak içinde anne sevgisini özünü düşünmek gerekir. Anne sevgisinde tüm koşullarda koruyan, sarıp

sarmalayan, kişide mutluluk hissini uyandıran bir sevgi hâkimdir. Çocuk annenin isteklerini yerine getirmese de anne çocuğunu koşulsuz sever (Fromm, 1995:65).

Ataerkil evrede annenin ikinci plana itilmiş ve toplumda da din de baba figürü ön plana çıkmıştır. Baba sevgisi içeriğinde, isteklerde bulunan, ilkeler ve yasalar koyan, bunlara uyulmasını isteyen, sevginin oluşması da bu ilkelere göre bir yaşamın olduğu sevgidir (Fromm, 1995:66).

Sorokin, birçok dinin sevgi merkezinde Tanrı'nın olduğundan sevginin de Tanrı gibi mutlak bir değer olarak nitelendirir (Sorokin, 2005:230).

Frued, Tanrı fikrine özünden inanan bireyin Tanrı'dan bir şey beklememesi gerektiğini, Tanrı'nın değerler bütününün göstergesi olduğunu söyler. Gerçek dindarın Tanrı'nın gösterdiği ilkelere inanıp, hakikati düşünüp sevgi ve haktanırlık içinde yaşar ve yaşamı ancak insanca güçlerini ortaya koyabildiği ölçüde değerlidir (Fromm, 1995: 71).

Gasset, Tanrı'ya yönelik sevgide "O'nu sevmek O'na doğru gitmek demektir. Sevdiğimizde, içimizdeki dinginliği ve sürekliliği terk ederek gerçekten o nesneye doğru göç ederiz. Sürekli bir göç durumu içinde olmak, sevgi içinde olmak demektir" (Gasset, 2019: 11).

Düşünceler dünyası çelişiklere takılı kalır. Dünyayı kavrayabilmenin tek yolu düşüncede değil eylemde yaşamaktır. Tanrı sevgisi de ne Tanrı'yı düşünceyle tanımak ne de Tanrı'yı sevdiğini düşünmektir. Tanrı sevgisi Tanrı ile hemhal olacak biçimde yaşama eyleminde ortaya çıkar (Fromm,1995:76). Bu da bizi iyi yaşama adına Yaradan'a inancı doğru yaşamakla birlikte iyi eylemlerle bunu gösterebilmektir. Batı anlayışında Tanrı sevgisinin yansıması Tanrı'nın adil olduğuna ve sevgisine olan inançtır. Doğu dinlerinde ise O'nun sevgisi ile bir olma ve bunu yaşantıya yansıtmaktır (Fromm, 1995:76).

2.5. Sevgi Yaşantısı ve Uygulanması

Bireyler arasında sevginin ortaya çıkışında Fromm, kişiler arasında varlıklarının özünden ortaya çıkan bir bağlanma söz konusudur. Sevginin temelinde bu özü tanıma hali vardır. Öz tanıma ile de bireyler birbirlerinden kaçmadan, kendilerini buldukları en saf halleriyle bağlılıklarını devam ettirerek derinliğe ulaşırlar (Fromm,1995: 98).

Nasıl ki hayatımızı devam ettirebilmek için nefes almaya ihtiyacımız var sosyal bir varlık olduğumuzdan dolayı sevgi de o derece ihtiyacımız var (Ergen, 2019: 494). Sosyal hayatımızdaki etkinliğimizde merkezi bir rolü olduğunu hayatın devamlılığını sağlayarak, yaşamımızı biçimlendiren önemli bir unsurdur sevgi.

Erich Fromm sevme sanatının uygulanmasında bazı etkenlerin öneminden bahseder. Bunlardan ilki disiplin detayına vurgu yapmaktadır. Hayatımızın sadece kısa bir anı için değil bütüne yayılacak şekilde bir sevme yaşantısı oluşturulması lazım (Fromm, 1995:102).

Sevgini sabır boyutuna vurgulamak adına, bireyler arası farklılıkları anlamada, herkesin sevgi gücünün farklı, kendine has bir sunma becerisi olduğunu anlarız ve onlara karşı böylelikle sabırlı olarak saygı ve sevgi duygularını destekleriz (Buscaglia,1989:57).

Herhangi bir sanatta usta olma yolunda ilerlerken sabır faktörü o yolu kolaylaştırmaktadır. Diğer etken ise o sanata yönelik olan ilgi yoğunluğudur. Bu ilginin yoğunluğu bizim o sanata olan bakış açımız adına önemli bir faktördür. Yeteri kadar yoğunluk yaşanmıyorsa o sanat anlık bir merak oluşturmaktan öteye geçememiştir (Fromm, 1995:104).

Yoğunlaşmanın bu boyutta öneminde; yoğunlaşmak, insanın kendisiyle yalnız kalabilme becerisidir. Başka birisine kendime yetemediğim için bağlanıyorsam karşımdaki kadın ya da erkek olsun benim için cankurtaran olmuştur buradaki bağ sevgi

bağı değildir. Çelişik gibi gözükse de yalnız kalabilme yeteneği sevebilme yeteneğinin tek koşuludur (Fromm, 1995:106).

Sevgi yaşantısının merkezinde yer alan yürek, kişiliğimizin inşasında önemli bir yeri vardır. Benimsediğimiz değerlerle bulduğumuzda bilgece tavır takınp, kişiliğin manevi varlığını ve asıl olan yaradılış gerçeğini ortaya çıkarır (Gasset, 2019: 59-61).

Sevgiye ulaşım için koşullarından insanın kendindeki narsisizm duygularından sıyrılmasıdır. Narsisist birey olayların sadece kendi çerçevesinden, kendi bakış açısına uygun olarak gerçekleştiği, dış dünyada olanların kendisi için bir gerçeklik taşımadığı anlayışı hâkimdir. Nesnellik ise bu tarz yönelimin karşıtı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yönelim de insanları ya da nesnelere oldukları gibi görerek yaklaşım sergiler (Fromm, 1995:112).

Sevme sanatında insan, yaşamını yöneltmesi gereken amaçlarda alçakgönüllülük, akıl ve nesnellığı bulundurması gerekir. Böylelikle sevme sanatı uygulanırken narsisizmi hayatımızdan atmış oluyoruz (Fromm, 1995:114). Akıl faktörü ile kendi varlığımızın, fikirlerimizin değişimlerinin farkında oluruz. Kendimizde ömrümüz boyunca değişmeyen bir özün bilincindeyizdir. Böylelikle “ben “sözcüğünün arkasındaki gerçekliği fark eder (Fromm, 1995:11). Bireyin olgunlaşmasının önemli bir vasıta olarak görülen disiplin için gerekli olan enerjiyi sağlayan güçte sevgidir (Peck,1998:81).

Bilgece yaşanan sevgi de birey bedensel, ruhsal ve zihinsel olarak tüm varoluşunu gerçekleştirir. Kişiliğinde saygıyı, güveni, dayanışmayı, adaleti, özveriyi ve hizmet etmeyi kendisine ilke edinerek hayatına devam eder.

Fromm, bireyin dünya ile bütünlük kazanarak, kendi olma ihtiyacını giderecek tek gerçekliğin sevgi olduğu söyler ve ekler. Sevgi ile birey kendi benliğini ve bütünlüğünü yok etmeden bir bağ kurar (Fromm, 1990:44). Sevgi enerjisi olmasaydı, biyolojik, fiziksel

ve sosyokültürel evren dağılmış, uyum ve birlikteliğin olmayacağı evrensel boyutta bir düzensizlik egemen olurdu (Sorokin, 2005:234).

Bireyin kişiliğinin sevgiyi yaşayışına yansımaları belirten en temel duygu sevgidir. Birey hayata karşı duyarlı ise sevgi davranışı da aynı duyarlılıkla devam eder. “Sevgi ruhun en incelikli ve en kapsayıcı edimi olduğundan, ruhun durumunu ve özünü yansıtır; sevgi içindeki insanın niteliklerini ister istemez sevginin kendisine atfedilmelidir (Gasset, 2019:126).

Sevginin bireyin kendi gelişimine katkısında sevgi oluşumunu bir daire şeklinde düşünersek, sevgi ile birey bu hem benliğini genişletip hem de başkasının gelişim alanına katkı sağlayarak gelişimini tamamlama yönünde ilerler (Peck, 1998:82).

Sevgi adına en önemli hareketin insanın kendine göstereceği özendir. Fakat bununla egoizmi besleyen bir durum kastedilmemekte aksine verdikçe çoğalan, anlayışlı oldukça bireydeki sevecenliğin de arttığını gözlenmiştir (Buscaglia,1989:11).

Sevgiyi yaşarken kullandığımız iletişim dili çok önemlidir. Sürekli kullanılan sözcükler artık hayatımızın birer gerçekliği haline gelerek akılsal ve duygusal olarak onlara bağlanmış ve böylece dünyamızı oluşturmuş oluruz (Buscaglia, 1989:17).

Peck, sevgi yönelimindeki karmaşıklık ortaya çıkaracak boyuta dikkat çekerek yaptığı ayırmada; sevgi olan ve olmayan davranışların arkasında aslında, sevgi yönelimi sergileyenin bilinçli olup olmadığıdır. Çünkü bazen sevgi yönelimi adı altına bağımlı, kısıtlayıcı yansımalar bulunmaktadır (Peck, 1998:82)

Sevgiyi yaşarken kullandığımız iletişim dili çok önemlidir. Sürekli kullanılan sözcükler artık hayatımızın birer gerçekliği haline gelerek akılsal ve duygusal olarak onlara bağlanmış ve böylece dünyamızı oluşturmuş oluruz (Buscaglia, 1989:17).

Sevgiyi sanat olarak gören bu sanatı uygulamak için öğrenilmesi gerektiğine vurgu yapan Fromm (1995:15) ile Buscaglia (1989:55)'da sevginin öğrenildikçe genişleyen ve karşılıklı etkileşim fırsatı sağlayan bir kaynak olduğunu vurgular.

Sevgi anı yaşar. Çoğu kişiler ya dünü yaşamakta ya da yarın için etkin biçimde çalışmaktadırlar. Eskinin iyi günlerine sevgiyle dönüp bakmakta ve günümüzde geçmişin güvencesini bulmaya çalışmaktadırlar (Buscaglia, 1989:60). Oysa yaşam bir hedef değil, bir işlemdir. Yaşam oraya gitmeye çalışmaktır, varmak değil (Buscaglia, 1989:61). Deneyimlerimiz, duygularımız sadece şu anı içerdiğinde sevgi doyumunu tam olarak yaşarız.

Sevgi tektir, projektör gibi olduğu için, nereye yansıtılırsa o kısmı aydınlatır. Sevginin bu teklik hali Allah'ın varlığı ile de ilişkili olmasından dolayı tek gerçek varlık Allah'tır bu yüzden de sevgi nesnelere çeşitli şekillere bürünse de özde tektir (Gezgin, 2003:243).

Allah Resul'ünün “Müslüman olmadıkça cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de Müslüman olamazsınız” ifadesiyle sevgisiz bir İslam'ın olamayacağı kanaati belirlenebilmektedir (Yetik, 2008:77).

Ben gelmedim davi için

Benim işim sevi için

Dostun evi gönüllerdedir

Gönüller yapmaya geldim

Diyerek tüm dünyaya sesleniyor ve bu yolda tüm düşmanlığa, yıkıcılığa, kavgaya yer olmadığını belirterek bu yolun sevgi yolu olduğunu vurgulamaktadır (Yetik, 2008:78).

İnsanlığın elde ettiği kazanımlar ne olursa olsun, insan merkezli bir sevgiye odaklanarak sevgi yolundaki birçok çağrıya kulak kesilmesi gerekmektedir. Bu çağrılar insana kendini tanımaya ve kendisi olmaya yapılan çağrılar olduğunu, tüm insanların kendileriyle yüzleşmeye kını, nefreti bırakıp dostlukla sevgiyle buluşmaya yapılan davetler olduğu, bu çağrılar nihayetinde Hakk'a ve hakikate doğru giden çağrılar olarak kabul edip dikkatimizi, farkındalığımızı bu yöne çevirmemiz gerektiği kanaati ortaya çıkmaktadır (Yetik, 2008:80). Sevgisiz olmak insanı özünden koparan ve sevginin kaynağı olan Allah ile olan bağını zedeleyen bir insan formu oluşturmaktadır.

Sevgi; olumlu bağlar, yakınlaşma, mutluluk duygularını sağlayan en temel ahlaki değer ve erdemdir (Yaran, 2008:150). Sevgi duygusu da doğuştan verilmiş bir öze sahiptir (Yaran, 2008:150).

Yaratıcının, insanı en güzel şekilde yaratmasında, insanı sevdiğinin bir kanıtı olarak, .ona değer verdiğinin bir işareti olarak algılanmaktadır.

Kur'an, ilk insan olarak, Âdem'e ve onun yaratılışına genişçe yer vererek, Allah'ın, insanoğlunun atasına verdiği değeri ve kendisinden bir şeyler kattığını bildirmektedir. Ancak, Allah ile insan arasında, yaratıcı ve yaratılmış münasebeti de hep hatırlatılmıştır. Çünkü Allah, insana oluş ve varlığını veren zât durumundadır. Yani Allah insanın yaratıcısı, insan da onun yaratığıdır (İzutsu, 2018: 152)

“O, yerde ne varsa sizin için yarattı.” .Bakara/29 Her şeyin insanoğlu için yaratılmış olması, insanoğlunu çok değerli ve yaratıcı tarafından sevilen bir canlı haline getirmektedir.

Sevgiden doğan diğer değerler; hoşgörü, paylaşma, içtenlik, doğruluk, adalet, erdem vb. değerlerdir. Bu duygular bireyin kişilik gelişimini besler. Kişiliğin sağlıklı gelişmesiyle sevme yeteneği artmaktadır. Bu da olay ve olgulara çok yönlü bir

değerlendirme yapabilme gücünü kazandırır. Bu güçle gelişen birey kendi kendine yeten özgür/güçlü bir kişilik formu kazanır (Aydın, 2008: 170).

Doğan Cüceloğlu “İçimizdeki Biz” kitabında gerçek sevgi ile ilgili olarak anne ve sevgi ilişkisini örnek gösterir. Bununla ilgili üç durum ortaya çıkarmıştır:

1) Çocuğa iyi bakarsan iyi emzirir sen onun bütün gereksinimlerini karşılar san bu çocuk ileride seni sevecek ve seni yalnız bırakmayıp sana bakacak

2) Durum bu çocuğa sen ne kadar sevgi gösterirsen çocuk da sana o derece ilgi ve sevgi gösterecek

3) Durum bu çocuk sana nasıl bir ilgi ve tepki göstereceğini bilmiyorsun ama şunu biliyorsun ki bu çocuğu seversen değer verirsen bu çocuk olabileceği en iyi kişi olacaktır.

Üçüncü durumda gerçek sevgi vardır. Bu durumun karşılığı sevdiğim kişinin mutlu olmasıdır onun mutlu olması, olabileceği en iyi olması benim için ödüldür çünkü onu seviyorumdur.

Sevgi karşılığı var ama karşılığı yine karşıdaki kişinin hayatında mutlu oluyor ve olmasıdır mutlaka bir karşılık var ama karşılığın türü ne olduğunun önemi yoktur önemli olan sevmesidir.

Bireyselliğinin önde olduğu bir mutluluk, karşılığının da dâhil olduğu bir sevgi içeriği ortaya çıkarır. Gerçek sevgide ise yine karşılıklılık var ama burada diyor ki benim ait olduğum evrende ben hakikatin hizmetçisiyim ve bu büyük akıl alınamayacak sistem de benim de bir katkı olabiliyorsa, o potansiyelin gelişmesinde bir yardımım olabiliyorsa hayat anlamı büyüyor ve genişliyor. Kişi kendini daha anlamlı bir hayat içerisinde buluyor. Bu çok büyük bir karşılık her ilişkinin temelinde bir karşılıklılık sözü konusu ama siz ne görüyorsunuz bunun önemli olduğundan bahseder.

Sevginin hayatın içinde olduğu bir yaşantıda seven ile sevilen yani ‘ben’ ile ‘sen’ kaynaşıp bileşerek özdeş hale gelmektedirler (Krich, 2005: 238) Bu özdeşlik ile de toplumsal bütünlük sağlanıp, bir arada yaşama sevgi kültürünün oluşumu söz konusu olmaktadır.

Son olarak Gasset, ruhun en incelikli ve kapsayıcı edinimi olarak ifade ettiği sevgide birey duyarlı değilse sevgisi nasıl duyarlı olabilir ki sorusunu yöneltir ve “insan nasılsa sevgisi de öyledir” sözleriyle insan kişiliğinin sevgiyi yaşamada ya da yansıtmada temel belirgin şekilde bulabileceğimizi vurgular (Gasset, 2019:126).

Sevgi duygusu ile birey, kişiliğini başkasına teslim eder ve bu benlikçe sevme ve sevilme hali ile bireyler, oldukları toplumda sorun olmaktadır çünkü sevilen birey her şeyin ölçüsü haline gelir (Benedek, 2005:108-109).

Yozlaşan kültürel değerler ile tüketici bir toplum oluşumu sürekli devam ettiği bu çağda, vitrinler, satın alma seçenekleri insanı mutlu etme seçenekleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzden de sürekli satın almak anlayışı ile hayat sürdüren, tüketen bir toplumun değer anlayışı madde üzerine kurulu olacağı için insan ilişkileri de bu bakış açısından nasibini almıştır (Roche, 2005:170).

“Sevgi ontolojisi kâmil bir sevgi tecrübesiyle sınıanır. Kâmil sevgi mutluluğun zirvesi ve mutluluğun sonudur (Tillich, 2006:107).

Freud, depresif kişiliklerin sevmeye yöneliminin ortadan kaybolmasıyla ortaya çıktığı ve bireyin kendine yönelik bencilce sevme durumunun da buna dâhil olduğunu belirtir (Sponville, 2006: 39).

Sevgi mahrumiyetinin ortaya çıkardığı olumsuz davranışalar; düşmanlık, cimrilik, zulüm ve haksızlık, kibir, kötülük gibi sıralanabilecek birçok olumsuz davranışlar vardır (Yılmaz ve Uysal, 2019: 222-225).

Bireyi anlamının en önemli bir adımını Berdiaeff, yaşadığı toplumu ve dünya ile olan ilişkisinin referans olduğunu yine bireyin kişiliğinin oluşumunda değerlerin, Tanrı ile olan ilişkisinde önemli bir işleve sahip olduğunu vurgular (Urhan, 2002: 133).

Değerlerin bireye olan katkısında, kişinin iç dünyasına yönelik bir arınma sağladığı, kişiyi Tanrı'ya yönelttiği, bireylikten kişiliğe doğru, cimrilikten kurtarıp cömertliğe yönelten bir etkiye sahiptir (Urhan, 2002: 134).

Sevginin hayata geçirilmesindeki etkili yollardan bir tanesi de hediyeleşmektir. Hz. Peygamber hediyeleşmeyle sevgi bağının oluşumunu desteklediğini buyurmuştur. Yine Hz. Ayşe “Hediye şefkattir, kalplerde sevgi ve ülfet peyda eder” (Taşkoprizade, 2014:266) ifadeleriyle insan ilişkilerinde sevginin oluşması için hediyeleşmenin öneminde bahseder.

Sevgi yönelimini hayatında uyarlayan toplulukların oluşturduğu ülkelerin en hayırlısı olduğunu ifade eden Taşkoprizade bu yönelim halinin bireyleri iyilik haline yönlendirdiğini söyler (Taşkoprizade, 2014:228).

Sevgide önemli olan güzelin sevmeye olan övgüsü değil, sevginin güzeline olan yönelimizdir (Platon, 2020:17).

Allah'ın insanları en güzel şekilde yarattığı ayetine dayanarak insandaki bozulmanın sonradan olan bir hal olduğunu düşünürsek; Platon, Şölen eserinde sevginin yaratıldığımız o ilk zamandaki hal ile bütünleşmeyi ve arayışı ifade ettiğini aktarır (Platon, 2020:31).

Sevginin hayata aktarılmasında bizi iyiye yönelten unsurun sevgi oluşu ve bu yönelişin neyi barındırdığı önem kazanmaktadır. Buna göre bu yöneliş alışverişe, vücudunu güçlendirmeye ya da bilginin artmasını sağlamaya yönelik olabilir. Bunlar sevginin tek boyutuna yönelik bir sevme biçimidir (Platon, 2020:49).

Sevgi yaşantısı ve uygulamasında önemli bir boyut olan empati Rogers'ın tanımına göre karşımızdaki kişinin deneyimlediği süreci “mış” gibi yaparak algılamak, anlamak, hissetmektir. Burada önemle vurguladığı nokta “mış” gibi yapmak detaydır çünkü bu durum eğer kontrol altında tutulmadan yapılırsa özdeşleşmeye doğru yol alabilmektedir (Rogers, 2012:142).

Böylesi bir süreç içerisinde olmak özen gerektiren, görüşlerimizi bir kenara koyup yargıdan soyutlanmış bir şekilde yaklaşımı gerektirmektedir (Rogers, 2012: 144).

Hz. Peygambere en makul insan nedir diye sorduklarında iyi insan olmayı üç ifadeyle diye yanıtlamış iyi insan olmanın da ilk koşulu insanları sevmek anlamak onlara yardımlaşmaktır. Tasavvuf felsefesinde en büyük amaçlardan biri de evren ve insanlarla bütünleşmek ummanda bir zerre olmaktır (Köknel, 1985:74).

Yaşam kalitesi bireyin hayatını yönlendirmesinde önemli bir etkidir. Bu doğrultuda bir iyileşme için belirlenen iki strateji vardır. Birincisi dış şartları hedefle aynı harmoni içinde olmasını sağlamak, ikincisi ise yaşanan dış şartları değişim içine sokarak hedefle uygunluk kazandırmaktır. Burada önemle üzerinde durulması gereken dış şartları değiştirme yönelimidir. İnsanlar bunun her zaman çözüm olduğunu düşünse de yaşamsal örnekler aksini göstermektedir. Yaşam kalitesinde önemli olan deneyimin değerini iyi hale getirmektir. Csikszentmihalyi Akış kitabında verdiği Kral Midas örneğinde; Tanrılarla önemli bir anlaşma yaparak dokunduğu her şeyi altına çevirerek zengin bir hayatı dolayısıyla da mutlu bir hayatı hedefleyen Kral Midas bir süre sonra anlamıştır ki dokunduğu her şeyin altına dönüşmesi aslında büyük bir sorundur. Yediklerinin dahi altına dönüşmesi...(Csikszentmihalyi, 2021:75-76).

Sevginin etkinlik olarak nitelendirilmesin de ‘etkinlik’ kelimesinin anlamında yaşanan farklı algılamalardır. Yapılan tanıma göre de değişimle gelen eylemin çabasını ifade etmektedir. Örneğin paraya yönelik aşırı istekle sürekli çalışan kişinin etkinliği

pasifliği ifade eder çünkü birey bu durumu gönöl rızasıyla gerçekleştirmez. Spinoza eylemin yönelimindeki aktiflik ve pasiflikte; aktif olunan eylemde birey özgürdür, pasiflikte ise birey eylemi gerçekleştirirken farkında dahi olmadığı bir akış içerisinde eylem yerine getirilir (Fromm, 1995: 28). Sevgi değerini etkinlik üzerinden tanımlamaları yapılırken, bireyler arasında sevginin ortaya çıkışında Fromm, kişiler arasında varlıklarının özünden ortaya çıkan bir bağlanma söz konusudur. Sevginin temelinde bu özü tanıma hali vardır. Öz tanıma ile de bireyler birbirlerinden kaçmadan, kendilerini buldukları en saf halleriyle bağlılıklarını devam ettirerek derinliğe ulaşırlar (Fromm, 1995: 98). Değerlendirdiğimizde ise; “sevgi bir etkinliktir, edilgen bir olay değildir, bir şeyin içinde olmaktır, bir şeye kapılmak değerildir. Sevginin etkin özelliği en genel biçimde tanımında ise; sevgi vermektir, almak değerildir” (Fromm, 1995: 29).

Hayat deneyimlerimizde bizi destekleyecek, yardımına ihtiyaç duyduğum pek çok unsur vardır. Sevgi de bu anlamda her zaman en üst seviyede önem verilen bir nimettir(Platon, 2020: 5).

2.6. Psikolojik İyi Oluş

Bireylerin kendilerine yönelik iyi hissediši merkeze alan psikolojik iyi oluř, olumlu yönde bir bakış açısıyla hayatımızın ilerleyişine katkısı olan bir tanımlama olarak literatürde yer alır.

Psikoloji alanında psikolojik iyi oluş çalışmalarına yönelik başlangıçtan bu yana, pozitif işleyişin neden ve sonuçlarından çok, insanın mutsuzluğuna çok daha fazla ilgi gösterdiğinin kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır (Ryff,1989:1069).

Psikolojik iyi oluşun temel yapısını dile getirmek söz konusu olduğunda, tartışmalar neredeyse her zaman yaşam doyumunun olumlu ve olumsuz ayrımı etrafında toplanır.

Mutluluğu olumlu ve olumsuz duygular arasındaki denge olarak işlevli hale getirme kararı, esasen ampirik bir karardır (Ryff, 1989:1069-1070).

Psikolojik iyi oluşla birlikte çalışmalar göstermiştir ki mutluluk, bu noktada etkili bir duygu olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada karşımıza çıkan kavram Yunanca “eudaimonia” kelimesidir çalışma içerisinde önemli olan ise tam anlamıyla mutluluk olarak tercüme edilip edilmediği şüphelidir. Ryff makalesinde böyle bir çevirinin, Yunanlılar tarafından doğru arzuların tatmini ile yanlış arzular arasında yapılan önemli ayrıma aykırı olacak şekilde, eudaimonizm ve hedonizm arasında bir denklik önerdiğini ileri sürmüştür ve eudaimonia'nın daha kesin olarak "kişinin gerçek potansiyeli doğrultusunda ve onunla tutarlı davranışa eşlik eden duygular" olarak tanımlanmıştır. Böylece Daimon, kişinin ulaşmaya çalıştığı bir mükemmelliği ve hayatına anlam ve yön veren bir unsur olarak yer alır. Aristoteles'in tüm iyiliklerin en yükseği olarak eudaimonia görüşü, mutluluktan ziyade kişinin gerçek potansiyelinin gerçekleştirilmesi olarak tercüme edilmiş olsaydı, psikolojik iyi oluş üzerine yapılan çalışmaları farklı bir yöne çekmiş olacaktı (Ryff,1989:1070).

Sokrates'in düşünce yapısının temelinde yer alan ahlak yönelimi, erdem ile bilginin arasında fark barındırmadan aynı olduğu şeklindedir. Düşüncelerine göre de doğru bilginin doğru erdeme yönlendirerek, ahlakın özü olan iyi'yi bilmeye yönelik bir yapıyı içermektedir. Böylesi bir yönelimle iyi'ye yönelen birey mutlu, psikolojik sağlığı yerinde bir hayatı olur. Çünkü erdemle mutluluk arasında da bilgide olduğu gibi bir bağ söz konusudur (Gökberk, 2011:46).

Sokrates'in ölümünden sonra da onun öğrencileri tarafından devam ettirilen görüşlerde en belirgin olarak yer alan Kynikler Okulundan olan Antishenes'in de ahlaki bakış açısı eudaimonisttir. Psikolojik rahatlık, boş düşünceler içerisinde olmama, neşeli bir duygu hali için en temel motifi mutluluk olduğunu vurgular (Gökberk, 2011:49).

Pozitif psikolojik işleyişi tanımlamayı amaçlayan geniş literatür içerisinde Maslow'un kendini gerçekleştirme anlayışı, Rogers'ın tam işlevli kişi görüşü, Jung'un bireyleşme formülasyonu ve Allport'un olgunluk anlayışı şeklinde formüle edilmiştir (Ryff, 1989: 1070)

Rogers'ın tam işlevli kişilik profilinin temelinde, çocukluk dönemindeki koşulsuz sevginin çocuğa verilmiş olmasıdır. Psikolojik sağlığı yerinde olan ve kendini gerçekleştirmekte olan birey (Rogers kendini tam anlamıyla ortaya koyan kişi profilini bu şekilde tanımlamıştır) hayat deneyimlerine açık, an'da yaşayan, potansiyelini ortaya çıkarmak için gerekeni yapan ve başkalarının düşüncelerine göre değil, kendi içgüdüleriyle hareket eden bireyle şeklinde sıralanabilmektedir (D. ve P. Schultz,2007:680).

1. Kendini kabul etme; iyi olma kriteri olarak sunulmaktadır. Bu, zihinsel sağlığın merkezi bir özelliği olduğu kadar kendini gerçekleştirme, optimal işleyiş ve olgunluğun bir özelliği olarak tanımlanır. Yaşama yönelik deneyimlerini, benliğin ve kişinin geçmiş yaşamının kabulünü vurgular. Bu nedenle, kendine karşı olumlu tutumlara sahip olmak, olumlu psikolojik işleyişin merkezi bir özelliği olarak ortaya çıkmaktadır.
2. Başkalarıyla olumlu ilişkiler; sıcak, güvene dayalı kişiler arası ilişkilerin önemiyle birlikte sevme yeteneği, zihinsel sağlığın merkezi bir bileşeni olarak görülür. Kendini gerçekleştirenler, tüm insanlar için güçlü empati ve şefkat duygularına sahip ve daha fazla sevgi, daha derin dostluk ve başkalarıyla daha eksiksiz bir özdeşleşme yeteneğine sahip olarak tanımlanır.
3. Özerklik; önceki çalışmalar da bağımsızlık ve davranışların içeriden düzenlenmesi gibi nitelikler üzerinde önem kazanmaktadır. Bu yapı altında

kendini gerçekleştirenler, özerk işlevlerine ve kendi kişisel standartlarına önem verirler.

4. Çevresel ustalık/hâkimiyet; Bireyin kendi ruhsal koşullarına uygun ortamları seçme veya yaratma yeteneği, mental sağlığının bir özelliği olarak tanımlanmaktadır. Bu bakış açıları, kişinin dünyada ilerleme ve onu fiziksel veya zihinsel faaliyetler yoluyla yaratıcı bir şekilde değiştirme yeteneğini vurgular. Çevreye aktif katılım ve hâkim olmak, pozitif psikolojik işleyişin bütünlük çerçevesinin önemli bileşenleri olduğunu ileri sürülmektedir.
5. Hayattaki amaç; psikolojik sağlık, kişiye yaşamın bir amacı ve anlamı olduğu hissini veren inançları içerir. Olgunluğun tanımı aynı zamanda hayatın amacının açık bir şekilde kavranması ve amaçlılığı vurgular. Yaşam boyu gelişim teorileri, üretken olmak ya da sonraki yaşamda duygusal bütünlükmeyi başarmak gibi yaşamdaki çeşitli değişen amaçlara veya hedeflere atıfta bulunur. Olumlu işlevler gören hayatın amaçları yaşamın tümünün anlamlı olduğu hissine katkıda bulunur.
6. Kişisel gelişim; optimal psikolojik işlevsellik, yalnızca kişinin önceki özelliklere sahip olmasını değil, aynı zamanda kişinin potansiyelini geliştirmeye, gelişmeye ve genişlemeye devam etmesini de gerektirir. Örneğin, deneyime açıklık, tam işlevli kişinin temel bir özelliğidir. Böyle bir birey, tüm sorunların çözüldüğü sabit bir duruma ulaşmak yerine, sürekli olarak gelişme gösteren bir profil çizer. Yaşam süresi teorileri aynı zamanda sürekli büyümeye ve yaşamın farklı dönemlerinde yeni zorluklarla veya görevlerle yüzleşmeye açık bir vurgu yapar (Devran, 2018:16-17).

Fromm esenlik kavramını kullanarak psikolojik iyi oluşu destekler nitelikte açıklamada “doğal yapıyla uyum içinde olmak” (Fromm,1997: 29)şeklindeki tanımlamayla hayata dair uyumda, bütünlükmeyi destekler niteliktedir. Esenliğin insana

kattığı yabancılaşmaya karşı olarak her şeyle bir bütün olma halini simgeler. Esenlik hali ile benliği bir kenara atarak, varoluşa yönelik daha işlevsel bir dönüşüm sağlar (Fromm, 1997: 36-37)

Deneyim, dünyada algılanan .“anlamaların ve değerlerin sezgisel ve duygusal olarak kavranması” olarak bilgi edinmemizin bir yolu olarak düşünülebilir (Nelson,2009:103).

3. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümü, araştırma tasarımı, araştırmanın ortamı ve katılımcıları, veri toplama araçları, uygulamalar, veri analizi süreci ve sınırlılıklardan oluşmaktadır. Bu amaçla “Sevgi Yönelimi Ölçeği Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışması” adlı ölçeğin hazırlanması, madde oluşturulması, pilot çalışma, ölçek uygulanması, ölçeğin analizi, güvenilirlik ve geçerlik ve ölçeğin oluşum sürecinde yararlanılan kuramlar bu bölümde ele alınacaktır.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmada tarama modeli yaklaşımı kullanılarak tanımlamalar yapılmıştır. Tarama modeli betimlemeyi amaçlayarak herhangi bir değişiklik, etiketleme yapmadan gözlemleyebilmeyi hedef alan genel bir yargı düzenlemesidir (Karasar,2014:77-79). Bu tanımlamaya göre bireylerin sevgi yönelimleri belirlenmeye yönelik bir çalışma içeriğine sahip olup, bu yönelimi ortaya çıkarmak içinde tarama yöntemi kullanılarak gereken tanımlama içeriği oluşturulmuştur.

Tarama araştırmalarıyla olan durumu betimlemek amacıyla yapıldığından dolayı araştırma kapsamında ulaşılan bireylerden alınan cevaplardan yola çıkarak bilgiler bir araya getirilir (Büyüköztürk, 2013:177).

3.2. Araştırma Deseni

Araştırmanın deseni hem nitel hem de nicel yöntemlerin birleşimi olan karma yaklaşımdan biri olan sıralı keşifsel desen oluşmaktadır. Bu şekilde iki yaklaşımda güçlü yönlerinden faydalanarak araştırmanın niteliğini artırmaktır. Keşfedici karma

yöntemler, araştırmacının nitel verileri keşfetmekle başladığı daha sonra ise bu bulguları nicel araştırma boyutunda kullanıldığı bir desendir.

Nicel araştırmalarının en güçlü tarafı ise geniş örneklemden elde edilen verilerin istatistiksel analizle genellenebilirliği yüksek, ölçülebilir ve sayısal bulgular sağlayabilmesidir. Nicel araştırma bir olguya/olaya etki eden değişkenleri ölçmek ve değişkenler arasındaki ilişkiyi açıklamak için oluşturulmuş hipotezleri test edecek şekilde tasarlanır. Araştırmacının öznel değerlendirmesinden bağımsız, olgu ve olayları nesnelleştirmeyi amaçlayan bir yaklaşımın ürünüdür (Collier, Brady ve Seawright, 2004; Mazur ve Parry, 1998: 384).

Bu tasarımıın temel özelliği önce nitel araştırmanın, ardından ise nicel araştırmanın yapılmasıdır. Kullanılan yöntemlerin ağırlığı çalışmanın amacına göre değişkenlik gösterebilmektedir.

Nitel veriler oluşturulurken literatür taraması, grup görüşmeleri yoluyla elde edilmiş olup, maddelerin oluşum süreci ve ölçeğin oluşum süreci için kullanılmıştır. Madde oluşturulmadan önce de sevgi yönelimi için neler yapılması, nasıl davranılması gerektiği ile ilgili bilgi almak için görüşmeler yapılmıştır. Madde oluşum aşamasında ise ölçekte yer alan kavramların içerikleri analiz edilip, açıklanmıştır. Uzman incelemeleri ve görüşmelerden elde edilen verilerle madde oluşumu başlatılmıştır. İlk aşama ölçeğin bağımız örneklem grup ile pilot uygulamasının gerçekteştirilmesi ve uygulamanın sonuçları doğrultusunda değerlendirme yapılarak ölçme aracını diğer aşamasına geçmektir.

3.3. Evren ve Örneklem

Araştırmada Türkiye’de yaşayan bireylerin sevgi yönelimine dair ölçek geliştirme çalışmasını içermektedir. Araştırma sürecinin bir kısmı Covid-19 sürecinde

gerçekleştirilmesinden dolayı üniversitelerin kapalı olması nedeniyle araştırma kapsamında yer alan örneklem grubu 18 yaş ve üzeri yetişkin bireyler olarak belirlenmiştir.

Örneklem seçiminde ise, “birçok durumda olay ve olguların keşfedilmesinde ve açıklanmasında yararlı olan, derinlemesine çalışmaya olanak sağlayan” (Yıldırım, Şimşek, 2018:118) amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı yöntemle, toplumda gerçekleşen olayları ya da olguları anlayıp bunlar arasındaki ilişkileri keşfe ve açıklamaya yönelik çalışmaları içerir (Büyüköztürk,2013:90).

3.4. Veri Toplama Araçları ve Özellikleri

Maddelerin gelişim sürecinde bireylerin sevgi yönelimleri ve bu yönelim sonucunda oluşan davranış şekillerine ulaşmak için tasarlanmış araçları belirlemek için literatür taraması ışığından kavram araştırması başlamıştır. Bunun amacı sevgi yönelimi ile ilgili kavramsal bilgi toplamak ve buna yönelik davranışların ölçümü için yaklaşım tarzlarını belirlemektir. Araştırma kapsamında yer alan kitaplar, makaleler ve tezler inceleme kapsamına dâhil edilmiştir. Konuyla alakalı literatür taramasında ilgili kavrama yönelik çeşitli farklı formdaki kelimelerin araştırılmasıyla oluşturulmuştur. Daha sonra toplumdaki sevgi yönelimi ve davranışını tespit edebilmek adına yapılandırılmamış görüşme tekniği uygulanarak görüşler toplanmıştır. Görüşmelerle sevgi kavramının bireylerin dünyasında ne ifade ettiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Ardından rastgele seçilmiş bireylerden sevgi ile ilgili görüşleri alınarak, literatür taramasında elde edilen veriler ışığında hareket edilerek madde oluşum sürecinde geçilmiştir. Literatürde bulunan sevgi ve ilgi kavramların tanımlarla birlikte ana kuramsal bakış olarak Erich Fromm’un sevmeye sanatı kuramı, Maslow’un Kendini gerçekleştirme Kuramı, Carl Rogers’ın Kendini Gerçekleştirme, Psikolojik İyi oluş, Maneviyat, Pozitif Psikoloji, İslam âlimleri

ve Hilmi Ziya Ülken, Doğan Cüceloğlu gibi ölkemizin değerli düşünürlerinin görüşleri ve Anadolu kültürünün bakış açısı doğrultusunda ön bir madde listesi oluşturulmuştur.

Maddeler sevgi yöneliminin nasıl olduğu ve ne şekilde şekillendiği işleyecek şekilde tasarlandı. Bu konuda yapılan çalışmalar da incelenerek 114 maddelik bir havuz oluşturulmuştur. Uygulamaya yönelik kolaylık oluşturması açısından yapılan uzman görüşü değerlendirmeleriyle maddeler çıkarılmış ya da değiştirilmiştir.

Araştırma ölçek geliştirme sürecini içerdiğinde dolayı ölçek geliştirme ile ilgili belirlenen Şener Büyüköztürk'ün aşamalara uygun şekilde süreç işlemiştir. Aşamalarında ise;

- 1) Testin amacının belirlenmesi,
- 2) Test ile ölçülecek özelliklerin belirlenmesi,
- 3) Madde havuzu oluşturulması için gerekli olan literatür taramasının yapılması, gözleme ve uzmana dayalı maddelerin yazılması,
- 4) Maddelerin ölçmedeki yeterliliğine yönelik teknik denetleme,
- 5) Pilot uygulamanın yapılması,
- 6) Pilot uygulama neticesinde değerlendirilmesi için madde analizlerinin yapılması ve son şeklinin almasıdır (Büyüköztürk,2013:105-106).

Literatürdeki yaygınlığı ve ölçeğin işlenişi açısından en uygun yanıt formatı Likert tipi ölçeklemedir.

Uzman görüşlerinin yönlendirmesi sonucunda olan düzenlenmenin sağlanması ve küçük bir grup üzerinde uygulama yapılarak değerlendirilmesi İlk madde havuzunu oluşturulduktan sonra, alanında uzman kişilerden maddeleri incelemeleri için sunulup ifadelere, yanıt biçimlerine ve katılımcılara yönelik yönergelere göre uygunluklarını derecelendirmeleri istendi. Öncelikle tez danışmanı önerileri ışığında belirli uzmanlık

alanlarındaki akademisyenler belirlenerek uzman görüşüne yönelik hedeflenen amaç oluşturuldu. Alan uzmanları olarak Din Psikolojisi ve Uzman Psikolog olarak belirlendi. Ölçeğin analiz sürecinde de istatistik açıdan uygunluğunun belirlenmesinde uzman görüşünde yararlanılmış ve ölçek 114 maddelik pilot uygulama için hazır hale getirilmiştir.

Ölçeğin uygulama süreci pandemi dönemine denk geldiğinden ölçeğin uygulanmasının bir kısmı Google Form üzerinde ve anket formu oluşturularak gerçekleştirilmiştir. Pandemi sürecindeki hassasiyetliklerden ötürü uygulama aşamasında formun örneklem kapsamında ulaşabileceği herkese ulaşılması hedeflenerek evreni temsil etmesi planlanmıştır.

3.5. Veri Analizi

Araştırma kapsamında ilk aşamada Sevgi Yönelimi Ölçeği geliştirilmesi planlanmasıyla başlayan süreç, literatür tarama ve uzman görüşünün de alınmasıyla 114 madde havuzu oluşturulmuştur. Google anket yöntemi ve elden verileri uygulayarak katılımcılardan elde edilen veriler bilgisayar ortamında IBM SPSS 22, paket programına yüklenmiş ve gerekli işlemler başlatılmıştır. Ölçeğin psikometrik özelliklerini belirlemek için geçerlik ve güvenirlik analizleri gerçekleştirilmiştir. Sevgi Yönelimi Ölçeği'nin geçerliğine ilişkin olarak, yapı geçerliği kapsamında Açıklayıcı Faktör Analizi uygulaması yapılmıştır.

Kullanılacak ölçeğin güvenirliğinin test edilmesi için Cronbach's Alpha katsayısından yararlanılmıştır. Verilerin faktör analizine uygun olup olmadığı Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Bartlett Sphericity testiyle incelenmiştir. Pilot uygulama olduğu için iler ki aşamada planlanan Psikolojik İyi Oluş ve Tanrı Algısı Ölçeği sonraki aşamasında doğrulayıcı faktör analizi olacak şekilde planlanmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın amaçları doğrultusunda elde edilen verilerin analizine ilişkin bulgulara yer verildi. Bu bölümde Açımlayıcı Faktör Analizi ve Doğrulayıcı Faktör Analizi'ne dayalı bulgular içermektedir.

4.1. Açımlayıcı Faktör Analizi

4.1.1. Yapı Geçerliliği

Verilerin ölçülmek istenen durumu temsil etmesi veya amaca hizmet etmesi olarak tanımlanan geçerlilikte, ileri düzey istatistiksel analizler için kullanılan tür yapı geçerliliğidir. Bu kapsamda ölçme aracı, teorik bir özelliği ölçüp ölçmediğinin belirlenmesi ve desteklenmesi amacıyla tanımlanıp, istatistiksel olarak faktör analizleri olarak incelenir (Bursal, 2019: 177).

Açımlayıcı Faktör Analizi çok aşamalı ve her aşamada farklı ölçütler kullanıldığı için işlem yapılırken takip edilmesi gereken aşamalar söz konusudur.

1. Aşama: Verilerin faktör analizine uygunluğunun kontrolü
2. Aşama: Ölçme aracının faktör sayısının belirlenmesi
3. Aşama: Faktör dündürme (rotation) yapılması
4. Aşama: Faktör isimlendirmesi, faktörlere ait maddelerin belirlenmesi ve sorunlu maddelerin çıkarılması yani binişik ve yetersiz faktör yüklü maddelerin çıkarılmasıdır (Bursal, 2019:178).

Çalışmaya yönelik ilerleyişte 310 kişiyle yapılan pilot uygulamada Açımlayıcı faktör analiziyle ulaşılan verilerin faktör analizi için uygun olup olmadığı Kaiser-Meyer-

Olkin (KMO) Katsayısı ve Bartlett Küresellik Testi ile incelenmiştir (Büyüköztürk, 2009: 95).

Tablo 1: KMO ve Bartlett Test Sonuçları

KMO ve Bartlett's Testi		
Kaiser-Meyer-Olkin Örnekleme Yeterliliği Ölçümü		0,886
Bartlett'in Küresellik Testi	Ki Kare	6161,486
	Serbestlik Derecesi	325
	p	0,000

KMO ile örneklem yeterliliğini gösterirken, Bartlett'in Küresellik Testi ile de korelasyon matrisindeki ilişkilerin anlamlı olup olmadığı test edilir. Örneklem verileri ile faktör analizi yapılabilmesi için literatürde sağlanması gereken koşullarda; KMO Katsayısı $> 0,60$ olması gerekmektedir (Bursal, 2019:185).

Çıkan sonuçlarda da görüleceği üzere KMO ve Bartlett testi şartları sağlamakta, maddeler arasında anlamlı ilişkilerin mevcut olduğunu göstermektedir.

Ortak Varyanslar (communalities) tablosunda ölçme aracındaki her maddenin açıkladığı ortak faktör varyansları rapor edilir.

Faktör analizinin başlangıcında madde sayısı kadar faktör olduğu için ortak varyanslar (communalities) tablosunda ilk durumda her maddenin açıkladığı varyans 1'dir.

Tablo 2: Ortak Varyanslar Tablosu

	Başlangıç	Çıkarma
31.Yarada'nın bana değer verdiği inaniyorum	1,000	0,858
14.Yaradan'ın isteklerini yapmak içimdeki huzuru artırır.	1,000	0,856

44.Yaradan'ın bana verdiği nimetlerden memnunum.	1,000	0,839
58. Sevginin kaynağı Yaradan'dır.	1,000	0,812
17. Yaradan ile aramda güçlü bir bağ olduğunu hissedirim.	1,000	0,725
2.Yaradan sevgisini kalbimin derinliklerinde hissedirim.	1,000	0,830
10.Yaşam tecrübelerimde zorlukların olması Yaradan'a olan sevgimi azaltmaz.	1,000	0,761
39.Bayrağımın dalgalandığını görmek beni mutlu eder.	1,000	0,532
98. Her bireyin kendisini sevmesinin gerekliliğine inanırım.	1,000	0,493
109. Sevginin öğrenilebilecek bir değer olduğuna inanırım.	1,000	0,367
1.Sevgi dolu olmak yaşam enerjimi artırır.	1,000	0,382
51.Sevgi insanlara güven duymamı kolaylaştırır.	1,000	0,451
73. Hayat deneyimlerimde sevgiden beslenirim.	1,000	0,399
90. Paylaştıkça çoğalan duygunun sevgi olduğunu düşünürüm	1,000	0,651
99. Sevgi yönelimi zorluklar ile baş etmemde yardımcı olur	1,000	0,620
102. Birine yardım etmek yaşama anlam katar.	1,000	0,636
104. Sevgi dolu bir ilişkide kişiler, birbirlerinin farklılıklarına karşı anlayışlıdır.	1,000	0,604
107. Ailenin sevgi değerini aktarma da önemli bir rolü olduğunu düşünürüm.	1,000	0,541
100. "Sana nasıl yardımcı olabilirim" sorusunun kişi ayırt etmeden sorulması gerektiğine inanırım.	1,000	0,528
93. Selamlaşmanın sevgi bağı güçlendirdiğini düşünürüm.	1,000	0,543
23. Toplumun iyiliği için karşılık beklemeden çalışabilirim.	1,000	0,527
57. Kendisini sevmeyen birinin başkasını da sevemeyeceğini düşünürüm.	1,000	0,406
45. Yaradan'ı bilmek, O'na olan sevgimi artırır.	1,000	0,432

70. Sevdiklerime, onlara olan ilgimi göstermek için emek veririm.	1,000	0,471
110. Sevginin kendimi geliştirmede önemli bir yol olduğunu düşünürüm.	1,000	0,666
75. Sevgi bana güç verir.	1,000	0,725

Faktörleştirme için yapılan extraction işleminden sonra artık her maddenin elde edilen faktörlerin ortak varyansına katkısı rapor edilir ve maddelerin ölçme aracında kalabilmeleri için değerin 0,10'dan büyük olması gerekir. Ölçme aracımızdaki tablo da değerlerin şarttan büyük olduğu görülmektedir.

Analizin bu aşamasında ölçme aracının faktör sayısına yönelik analizler söz konusudur. Bunun için de Toplam Açıklanan Varyans ve Yapaç Birikinti Grafiği tabloları incelenmektedir. Öz değerlerin ve açıklanan varyans değerlerinin olduğu tabloda görülebileceği gibi döndürme işleminin sonucunda verilerin işlenmesiyle özdeğeri (eigenvalue) 1.00'dan yüksek olan faktör yapısı içerisinde yer bulmuştur. 1.faktörün 26,273'ü 2. faktörün 19,991 3. Faktörün 13,946'sını açıklamaktadır. Toplamda ise Sevgi Yönelimi Ölçeği'nin ölçülmeye çalıştığı yönelime yönelik atıfların 60,209'nu açıklayabilmektedir.

Tablo 3: Açıklanan Toplam Varyans Tablosu

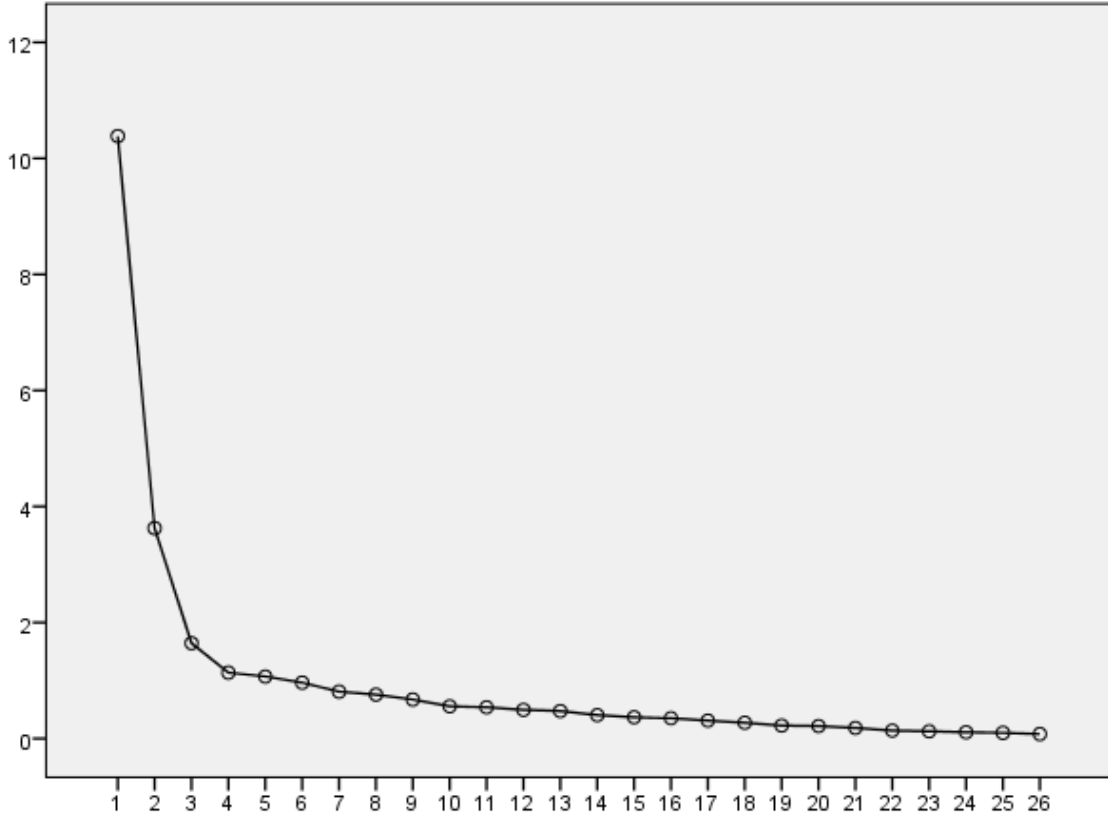
Bileşenler	Başlangıç düzeyleri			Döndürme İşlemi Toplamları		
	Toplam	Varyans Yüzdesi	Birikim Yüzdesi	Toplam	Varyans yüzdesi	Birikim Yüzdesi
1	10,385	39,943	39,943	6,831	26,273	26,273
2	3,626	13,947	53,890	5,198	19,991	46,264
3	1,643	6,320	60,209	3,626	13,946	60,209
4	1,136	4,367	64,577			
5	1,070	4,115	68,691			
6	,964	3,708	72,400			
7	,809	3,110	75,510			

8	,757	2,912	78,422
9	,673	2,588	81,011
10	,556	2,138	83,149
11	,538	2,071	85,220
12	,495	1,905	87,125
13	,474	1,823	88,948
14	,404	1,553	90,501
15	,367	1,413	91,914
16	,349	1,344	93,258
17	,310	1,191	94,450
18	,273	1,048	95,498
19	,225	,864	96,362
20	,216	,831	97,193
21	,183	,703	97,895
22	,137	,529	98,424
23	,125	,481	98,904
24	,109	,419	99,323
25	,098	,378	99,701
26	,078	,299	100,000

Faktör analizinin açıklanan **toplam varyans** ve **yamaç birikinti** grafiği tabloları incelemeleri sonucunda belirlenen kriterlere göre faktör sayısı en uygun sayıya indirmek için ilk yukarıdaki tablo incelendiğinde 5 faktörlü bir yapının uygunluğu görülmektedir. **Faktör sayısı= Özdeğer > 1**

Kaiser ölçütü gerekenden daha fazla faktör önermesi sebebiyle bu noktada eleştirilmektedir. Örneklem büyüklüğünün yeterli olduğu durumlarda ($N > 200$) gibi daha tutucu bir analiz olan yamaç birikinti grafiğinin incelenmesi uygun görülmüştür (Bursal, 2019:191)

Grafikte yatay konum dikkate alınmadan önceki keskin düşüşler bize faktör sayısının uygunluğunu göstermektedir. Araştırmacı olarak teorik beklentimiz faktör sayısının 4 ya da 5 olacağı yönünde bir tahminlerde olsa da elenen maddeler sonucunda faktör sayısı 3'e düşmüştür.

Şekil 1: Yamaç Birikinti Grafiği

Döndürme işleminde çok faktörlü yapılarda maddeler hakkında karar verirken faktör yüklerini içeren **Rotated Component Matrix (Döndürülmüş Bileşen Matrisi)** tablosundaki değerler kullanılmalıdır (Bursal,2019:200).

Tablo 4: Döndürülmüş Bileşen Matrisi

	Bileşenler		
	1	2	3
s14	0,899		
s31	0,891		
s44	0,877		
s58	0,857		
s2	0,845		
s10	0,842		
s17	0,820		
s39	0,689		
s45	0,584		
s75		0,817	
s99		0,716	
s98		0,683	
s90		0,669	

s70	0,662	
s110	0,608	
s1	0,580	
s51	0,573	
s73	0,546	
s57	0,541	
s109	0,512	
s104		0,744
s102		0,714
s107		0,687
s100		0,617
s93		0,581
s23		0,567

Madde yüklerinin görüntülenmesiyle ilgili analiz sırasında binişik maddelerinde olduğu gözlemlenmiş ve buna yönelik sınır değer 0,10 ve 0,15'e kadar çıkabilmekte olup bu duruma göre sınır değeri temel alarak önce bu maddelere yönelik uygulama yapılmıştır. Ölçme aracında çıkarılması gereken maddelere yönelik öncelik sırasında; geçerlik açısından en önemlisi binişik maddelerdir. İlk olarak binişik maddeler ölçme aracından çıkarılması gereklidir (Büyüköztürk,2007: 102). Daha sonra faktör yükü değerine yönelik işlem yapılması uygundur. Literatürde 0,40 ve üzeri faktör yüküne sahip maddelerin değerlendirmelerin yapılmasının uygunluğu (Field,2008; Landau ve Everitt, 2003) belirtilmesinde dolayı analiz sırasında belirlenen sınır altı maddeler elenmesi uygun görülebilmektedir.

Madde sayımızın yoğunluğu sebebiyle 88 madde kapsam dışında kalmıştır ve 26 maddeyi 3 faktör altında toplayan bir ölçek ortaya çıkmıştır. 1. Faktörde 14, 31, 44, 58, 2, 10, 17, 39, 45 şeklinde 9 maddeden, 2. Faktörde 75, 99, 98,90, 70,110, 1, 51, 73, 57, 109, şeklinde 11 maddeden 3. Faktörde ise 104, 102, 107,100, 93,23 şeklinde 6 maddeden oluşmaktadır.

Tablo5: Döndürülmüş Bileşen Matrisi

	Faktörler		
	Aşkın Boyut	Bireysel Boyut	Sosyal Boyut
Yaradan'ın isteklerini yapmak içimdeki huzuru artırır.	0,898		
Yaradan'ın bana değer verdiğiğine inanıyorum.	0,889		
Yaradan'ın bana verdiği nimetlerden memnunum	0,874		
Sevginin kaynağı Yaradan'dır.	0,855		
Yaradan sevgisini kalbimin derinliklerinde hissederim.	0,845		
Yaşam tecrübelerimde zorlukların olması Yaradan'a olan sevgimi azaltmaz.	0,841		
Yaradan ile aramda güçlü bir bağ olduğunu hissederim.	0,822		
Bayrağımın dalgalandığını görmek beni mutlu eder.	0,684		
Yaradan'ı bilmek, O'na olan sevgimi artırır.	0,587		
Sevgi bana güç verir.		0,810	
Sevgi yönelimi hayat deneyimlerimle baş etmemde yardımcı olur		0,717	
Her bireyin kendisini sevmesinin gerekliliğine inanırım.		0,678	
Sevdiklerime, onlara olan ilgimi göstermek için emek veririm		0,664	
Paylaştıkça çoğalan duygunun sevgi olduğunu düşünürüm		0,660	
Sevginin kendimi geliştirmede önemli bir yol olduğunu düşünürüm		0,601	
Sevgi dolu olmak yaşam enerjimi artırır.		0,579	
Sevgi, insanlara güven duymamı kolaylaştırır.		0,566	

Hayat deneyimlerimde sevgiden beslenirim.	0,537
Kendisini sevmeyen birinin başkasını da sevemeyeceğini düşünürüm.	0,533
Sevginin öğrenilebilecek bir değer olduğuna inanırım.	0,517
Sevgi dolu bir ilişkide kişiler birbirlerinin farklılıklarına karşı anlayışlıdır	0,743
Birine yardım etmek yaşama anlam katar.	0,694
Ailenin sevgi değerini aktarma da önemli bir unsur olduğunu düşünürüm	0,662
“Sana nasıl yardımcı olabilirim” sorusunun kişi ayırt etmeden sorulması gerektiğine inanırım.	0,660
Selamlaşmak sevgi bağını güçlendirdiğini düşünürüm	0,588
Toplumun iyiliği için karşılık beklemeden çalışabilirim	0,586

4.1.2. Güvenirlilik

Güvenirlilik, ölçme aracındaki verilerin tutarlılığını derecesini ifade etmektedir. Ölçme aracının kendi içinde ne kadar tutarlı olduğunu da iç tutarlılık katsayısıyla hesaplanmaktadır. En uygun iç tutarlılık katsayısı da **Cronbach Alfa Katsayısıdır** (Bursal, 2019:225-226).

Tablo 6: Güvenirlik İstatistikleri

Boyut	Madde sayısı	Cronbach's Alpha
Aşkın Boyut	9	0,951
Bireysel Boyut	11	0,878
Sosyal Boyut	6	0,814

Sevgi Yönelimi Ölçeği'nin güvenirliliğini belirlemek amacıyla oluşturulan maddelere ilişkin Cronbach Alfa değerleri 1. Boyutta toplanan 9 madde için 0,951, 2. Boyutta toplanan 11 madde için 0,878 3. Boyutta toplanan 6 madde için 0,814 olarak tespit edilmiştir.

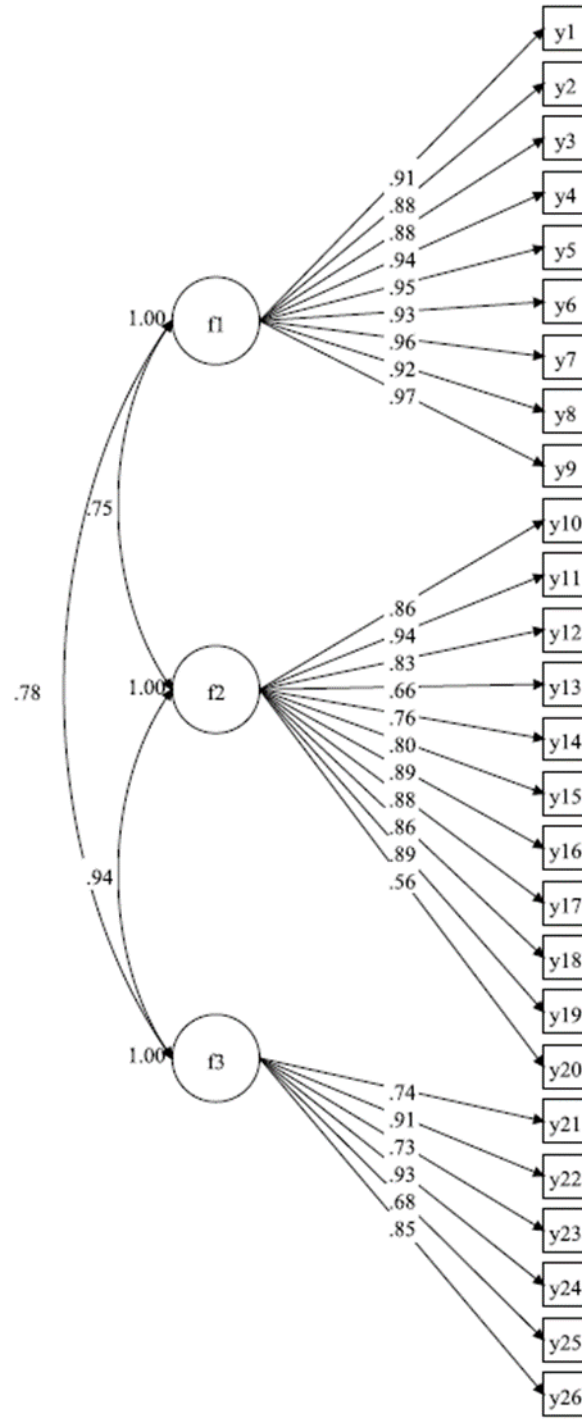
4.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi

Sevgi Yönelimli Ölçeğinin yapılan Açımlayıcı Faktör Analizi sonucunda üç boyutlu bir yapı gösterdiği belirlenmiştir. Belirlenen bu üç boyutlu yapının doğrulanması amacıyla 380 kişilik bir gruba tekrar uygulanmış ve elde edilen veri seti üzerinden doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi yapılırken uyum indeksi değerleri, faktör yük değerleri ve hata varyansları incelenerek model veri uyumu değerlendirilmiştir. Uyum indeksi değerleri, faktör yük değerleri (max-min) ve hata varyansı (max-min) değerleri Tablo 1'de sunulmuştur. Ayrıca analiz sonucunda elde edilen ölçme modeli Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7: Sevgi Yönelimli Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

	χ^2	χ^2/sd	p	CFI	TLI	RMSEA	Faktör Yük Değerleri		Hata Varyansları	
							max	min	max	min
Ölçek	1166,696	3,94	0,00	0,95	0,95	0,088	0,97	0,56	0,69	0,06
Önerilen		$\chi^2/sd \leq 3$		≥ 90	≥ 90	$\leq 0,080$		$\geq 0,30$		$\leq 0,90$

Tablo incelendiğinde χ^2/sd değerinin 3 ile 5 arasında olduğu görülmektedir ve buna göre modelin veriye orta düzeyde iyi uyum gösterdiği söylenebilir. CFI ve TLI değeri 0,95 olarak tespit edilmiştir. Bu değerlerin 0,90'nın üzerinde olması modelin veriye çok iyi uyum gösterdiği anlamına gelmektedir. RMSEA indeksi açısından değerlendirildiğinde ise bu indeksin model için 0,088 olduğu saptanmıştır ve bu değer 0,080 ile 0,10 arasında olduğu için bu indekse göre modelin veriye düşük uyum gösterdiği söylenebilir. Uyum indeksleri genel olarak değerlendirildiğinde üç boyutlu modelin veriye uyum sağladığı görülmektedir. Ölçekteki tüm maddelerin faktör yük değerleri 0,30'dan yüksektir. Buna göre, tüm maddelerin amacına hizmet ettiği yorumu yapılabilir.

Şekil 2: Sevgi Yönelimli Ölçeği Ölçme Modeli

Sevgi Yönelimli Ölçeğinin madde ayırt ediciliğinin belirlenebilmesi için ölçek puanları en üstten en alta doğru sıralanıp, üst %27'ye girenler üst grup ve alt %27'ye girenler alt grup olarak ayrılmıştır. Maddelerin alt grup ile üst grup arasında farklılık gösterme durumu t testi ile incelenmiştir. Sonuçları Tablo 8'de sunulmuştur

Tablo 8: Sevgi Yönelimli Ölçeği Madde Analizi Sonuçları

	Madde No	Düzeltilmiş Madde- Toplam Puan Korelasyonu	Üst Grup		Alt Grup		t
			\bar{X}	ss	\bar{X}	ss	
AŞKIN BOYUTU	2	0,90	5,00	0,00	3,17	1,34	13,858
	3	0,84	5,00	0,00	2,85	1,28	17,028
	4	0,88	5,00	0,00	3,50	1,23	12,359
	7	0,94	5,00	0,00	3,07	1,54	12,716
	8	0,86	5,00	0,00	3,63	1,67	8,326
	9	0,86	5,00	0,00	3,31	1,35	12,694
	10	0,92	5,00	0,00	3,29	1,27	13,624
	20	0,90	5,00	0,00	3,13	1,22	15,611
	26	0,86	5,00	0,00	3,35	1,38	12,102
BİREYSEL BOYUTU	1	0,78	4,94	0,24	3,68	1,34	9,383
	5	0,83	5,00	0,00	3,41	1,10	14,723
	11	0,80	4,83	0,38	2,74	1,07	18,709
	12	0,51	4,49	0,85	3,16	0,93	10,736
	13	0,72	4,94	0,24	3,36	1,04	15,102
	14	0,77	5,00	0,00	2,92	0,94	22,526
	15	0,86	5,00	0,00	3,27	1,19	14,741
	16	0,81	5,00	0,00	3,10	1,08	17,878
	17	0,77	4,88	0,32	3,60	0,99	12,452
	18	0,83	4,95	0,22	3,07	1,17	16,017
	19	0,54	4,43	0,68	2,87	1,21	11,357
SOSYAL BOYUTU	6	0,65	4,83	0,38	3,10	1,29	12,992
	21	0,79	5,00	0,00	3,08	1,17	16,690
	22	0,67	4,88	0,32	3,37	1,24	11,956
	23	0,89	5,00	0,00	3,53	1,09	13,625
	24	0,68	4,88	0,32	3,49	1,30	10,612
	25	0,83	5,00	0,00	3,71	1,36	9,621

p<0,05

Tablo 8 incelendiğinde düzeltilmiş madde-toplam puan korelasyonu değerlerinin Sevgi Yönelimli Ölçeği aşkın boyutu için 0,84 ile 0,94 arasında; Sevgi Yönelimli Ölçeği bireysel boyutu için 0,51 ile 0,86 arasında ve Sevgi Yönelimli Ölçeği sosyal boyutu için

0,65 ile 0,89 arasında değiştiği görülmektedir. Üst grup ile alt grup arasında yapılan t testi sonucunda ise tüm maddeler için anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Buna göre, Sevgi Yönelimli leğinde yer alan maddelerin alt grupta yer alan bireyler ile üst grupta yer alan bireyleri ayırmada başarılı olduğu söylenebilir.

Tablo 9: Sevgi Yönelimli leği Cronbach Alfa Değeri

	Madde Sayısı	Cronbach alfa değeri
Aşkın boyutu	9	0,97
Bireysel boyutu	11	0,94
Sosyal Boyutu	6	0,91
Toplam lek	26	0,97

Tablo 9 incelendiğinde Sevgi Yönelimli leği aşkın boyutu için Cronbach alfa değerinin 0,97; Sevgi Yönelimli leği bireysel boyutu için Cronbach alfa değerinin 0,94; Sevgi Yönelimli leği sosyal boyutu için Cronbach alfa değerinin 0,91 olduğu görülmektedir. Sevgi Yönelimli leği toplam puanı için Cronbach alfa katsayısının 0,97 olduğu belirlenmiştir. Buna göre, elde edilen ölçümlerin güvenirliğinin yüksek olduğu söylenebilir.

Sevgi Yönelimli leği puanları ile Psikolojik İyi Oluş leği puanları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Sevgi Yönelimli leği puanları normal dağılım göstermediği için Spearman korelasyon analizi kullanılmıştır. Sonuçlar Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10: Sevgi Yönelimli Ölçeği puanları ile Psikolojik İyi Oluş Ölçeği puanları arasındaki ilişki

		Sevgi Yönelimli Ölçeği			
		Aşkın	Bireysel	Sosyal	Toplam
Psikolojik İyi Oluş Ölçeği	Özerklik	-0,097	-0,050	-0,028	-0,056
	Çevresel hâkimiyet	0,075	-0,116*	-0,052	-0,055
	Hayat amacı	0,176**	0,058	0,105*	0,100
	Kendini kabullenme	0,060	-0,174**	-0,112*	-0,091
	İnsanlarla olumlu ilişkiler	0,102*	0,128*	0,110*	0,140**
	Kişisel gelişim	0,123*	-0,101*	-0,143**	-0,062
	Toplam	0,149**	-0,043	-0,005	0,017

*p<0,05; **p<0,01

Tablo 10 incelendiğinde Psikolojik İyi Oluş Ölçeği (PIÖ) özerklik boyutu puanları ile Sevgi Yönelimli Ölçeği (SYÖ) alt boyut ve ölçek toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı ($p>0,05$) tespit edilmiştir. PIÖ çevresel hâkimiyet boyutu puanları ile SYÖ bireysel boyutu puanları arasında negatif yönlü ($r = -0,116$) istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, PIÖ çevresel hâkimiyet boyutu puanları arttıkça SYÖ bireysel boyutu puanlarının azaldığı söylenebilir. PIÖ hayatın amacı boyutu puanları ile SYÖ aşkın ve sosyal boyutu puanları arasında pozitif yönlü (sırasıyla $r = 0,176$; $0,105$) istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, PIÖ hayatın amacı boyutu puanları arttıkça SYÖ aşkın ve sosyal boyutu puanlarının arttığı söylenebilir. PIÖ kendini kabullenme boyutu puanları ile SYÖ bireysel ve sosyal boyutu puanları arasında negatif yönlü (sırasıyla $r = -0,174$; $-0,112$) istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, PIÖ kendini kabullenme boyutu puanları arttıkça SYÖ bireysel ve sosyal boyutu puanlarının azaldığı söylenebilir. PIÖ insanlarla olumlu ilişkiler boyutu puanları ile SYÖ aşkın, bireysel, sosyal boyutu ve ölçek toplam puanları arasında pozitif yönlü (sırasıyla $r = 0,102$; $0,128$; $0,110$; $0,140$) istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, PIÖ insanlarla olumlu ilişkiler boyutu puanları arttıkça SYÖ puanlarının arttığı söylenebilir. PIÖ kişisel gelişim boyutu puanları ile SYÖ aşkın boyutu puanları arasında pozitif yönlü

($r = 0,123$) ve SYÖ bireysel ve sosyal boyutu puanları arasında negatif yönlü (sırasıyla $r = -0,101$; $-0,143$) istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, PİÖ kişisel gelişim boyutu puanları artıkça SYÖ aşkın boyutu puanlarının az da olsa arttığı SYÖ bireysel ve sosyal boyutu puanlarının azaldığı söylenebilir. PİÖ toplam puanları ile SYÖ aşkın boyutu puanları arasında pozitif yönlü ($r = 0,149$) istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, PİÖ toplam puanları artıkça SYÖ aşkın boyutu puanlarının azaldığı söylenebilir

TARTIŞMA

Tolstoy iyiliğin nedeni varsa o iyilik iyi değildir görüşlerine atfen sevgi de neden aramak da sevgi ile kurulan bağı nedenlere göre hareket ettiren bir üç olarak hayatımızda yer alır. Oysa sevgi tüm bu neden sonuç ilişkisinden uzakta olması gereken bir değerdir. Sevgi insanın içinde çiçekler açtıran psikolojik sağlığı olumlu etken olabilmektedir. Sevgi birçok anlamda eylemde ortaya çıkması gereken bireyi edilgen bir yapıdan sıyrarak aksine aktif olacağı bir sürece dahi emektedir.

Fromm, sevmenin bir sanata ve ustalığa yönelik vurgusu ile sevginin bireyin hayatının her evresinde insanlar ile olan ilişkisinde hem kendi hem toplumun sağlığını etkileyen bir duygu durumu olarak yer almaktadır. Sevgi yönelimi ve psikolojik sağlığı karşılıklı bir etkileşim içinde olarak bireyler varoluşlarına yönelik anlamlandırmalarda olumlu bir ilerleyiş sağlamaktadır. Fromm, sevgi nesnelere vurgu yapmış çünkü insanlara yönelimin sevgiden soyutlanması imkânsız olmuştur. Bu görüşlerine göre de sevgi nesnelere olarak Tanrı, Anne, Kardeş ve bireyin kendisine yönelmiştir.

Sevgi, insanın kendi bireyselliğini ve bütünlüğünü koruyarak diğer bireylerle gerçekleştirdiği birlikteliklerdir. Sevgi, insanın yalnızlık ve ayrılık duygusundan kurtulmasına yardımcı olan ve kendisi olarak kalmasına imkân tanıyan güçlü bir duygudur (Fromm,2004).

Değerlerin ölçülmesi noktasında farklı görüşler literatürde yer alsa da yönelimlerin ölçülmesi bu noktada daha fazla veri sunmaktadır. Çalışmanın kapsamında üç boyutlu bir ölçeğin oluşması dünya Sağlık Örgütü'nün insan tanımında yer aldığı gibi Sağlık sadece hastalık ve sakatlığın olmayışı değil, bedence, ruha ve sosyal yönden tam iyilik halidir şeklindeki tanımlamaya yönelik anlam içeriğiyle eş değer denebilecek bir ölçek formu ortaya çıkmıştır. İnsanı tanımlarken hem psikolojik hem ruhsal yapısına

referansla ölçek boyutlarından olan Aşkın Boyut ile bu yapı arasındaki anlam ilişkisi sevgiye yönelik yapılacak ölçümlerde gerekli bilgiyi farklı çalışmalar da referans olacak bir yapı göstermektedir.

26 maddeyi 3 faktör altında toplayan bir ölçek ortaya çıkmıştır. 1. Faktörde 14, 31, 44, 58, 2, 10, 17, 39, 45 şeklinde 9 maddeden, 2. Faktörde 75, 99, 98,90, 70,110, 1, 51, 73, 57, 109, şeklinde 11 maddeden 3. Faktörde ise 104, 102, 107, 100, 93, 23 şeklinde 6 maddeden oluşmaktadır.

Ölçeğin birinci boyutu olan Aşkın Boyut'ta bireylerin sevgi yönelimlerinin ruhsal boyutuna vurgu yaparak kutsal olan ile olan ilişkilerinin incelenmesi söz konusudur. Aşkın boyutta bireyin Yaratıcı güç ile kurduğu sevgi bağının incelenmektedir. Madde oluşum sürecinde vatan sevgisi ile ilgili maddenin bu boyutta yer alması vatan sevgisinin iman ile ilişkilendirilmesine ve Yaradan ile kurulan bağda manevi bir etken olarak yer almıştır. İkinci boyut olan Bireysel Boyutta ise bireyin kendi ile olan ilişkisinin temel alındığı ve sevgi yöneliminin bireyin yaşamına kattığı etken boyutunu içermektedir. Üçüncü boyut ise Sosyal Boyuttur. Bu boyutun içeriğinde ise sevginin bütünleştirici gücünden yola çıkarak insan ilişkilerine vurgu yapmaktadır. Selamlaşmak, yardımcı olmak gibi toplumun hayrına yer alan davranış şekilleri ile ilgili çalışmamıza ver sağlayacak ölçümü içermektedir.

Bu doğrultuda analizi gerçekleştiren ölçek geliştirme süreci doğrulayıcı faktör analizi için psikolojik iyi oluş ölçeğiyle birlikte uygulama yapılmış ve sonuçlara göre de psikolojik iyi oluşları yüksek bireylerin sevgi yönelimlerinde de aynı doğrultuda artış söz konusu olmuştur.

Her bireyin davranış farklılıklarını düşünürsek bireyin hem kendi ile hem de karşılıklı olan iletişimde sevginin rolü çok önemlidir. Çalışmanın önemli bir bulgusunda

yer alan Sevgi yöneliminde Yaratıcı güç ile kurulan bağ ile sevgi hem bireysel hem sosyal hem de aşkın bir boyut kazanmış olmaktadır.

“Sevgi” başlığı altında geliştirilmiş ölçeklerin içerikleri incelendiğinde bu çalışmamızın boyutları açısından geniş kapsamlı bir içerik tespit edilemediğinden bu ölçeğin geliştirilip alan çalışmalarına katkı sağlayacağı düşüncesi çalışmanın motivasyonu açısından önem arz etmektedir. Sevginin önemi genellikle bireysel ve toplumsal bazda öne çıkarılmıştır, ölçeğimizin bu noktada farkı sevginin aşkın bir boyutunun da yer almasıdır. Bu çeşitlilikte bir boyutlandırma ile yapılan analizlerin evreni yansıtmada daha belirgin sonuçlar çıkaracağı düşünülmektedir.

SONUÇ

Çalışmanın sonuçlarını değerlendirdiğimizde ilk aşamada 310 kişiyle yapılan uygulama sonucunda KMO ve Bartlett testi 0,886 çıkararak şartları sağlamakta, maddeler arasında anlamlı ilişkilerin mevcut olduğunu göstermektedir. Analizin diğer aşamasında ölçme aracının faktör sayısına yönelik analizler söz konusudur. Bunun için de Toplam Açıklanan Varyans ve Yamaç Birikinti Grafiği tabloları incelendiğinde 1.faktörün 26,273'ü 2. faktörün 19,991 3. Faktörün 13,946'sını açıklamaktadır. Toplamda ise Sevgi Yönelimi Ölçeği'nin ölçülmeye çalıştığı yöneline yönelik atıfların 60,209'nu açıklayabilmektedir. Yamaç birikinti grafiğinde de 3 faktörlü yapının oluştuğu görülmektedir.

Döndürme işleminde çok faktörlü yapılarda maddeler hakkında karar verirken faktör yüklerinden hareketle 0,40 ve üzeri faktör yüküne sahip maddelerin değerlendirmelerin yapılmasının uygunluğundan dolayı 88 madde kapsam dışında kalmıştır ve 26 maddeyi 3 faktör altında toplayan bir ölçek ortaya çıkmıştır. 1. Faktörde 14, 31, 44, 58, 2, 10, 17, 39, 45 şeklinde 9 maddeden, 2. Faktörde 75, 99, 98,90, 70,110, 1, 51, 73, 57, 109, şeklinde 11 maddeden 3. Faktörde ise 104, 102, 107,100, 93,23 şeklinde 6 maddeden oluşmuştur.

Sevgi Yönelimi Ölçeği'nin güvenilirliğinin değerleri 1. Boyutta toplanan 9 madde için 0,951 2. Boyutta toplanan 11 madde için ,878 3. Boyutta toplanan 6 madde için ,814 olarak tespit edilmiştir.

Uyum indeksleri genel olarak değerlendirildiğinde üç boyutlu modelin veriye uyum sağladığı görülmektedir. Ölçekteki tüm maddelerin faktör yük değerleri 0,30'dan yüksektir. Buna göre, tüm maddelerin amacına hizmet ettiği yorumu yapılabilir.

Sevgi Yönelimli Ölçeğinin ayırt ediciliği için yer alan maddelerin alt grupta yer alan bireyler ile üst grupta yer alan bireyleri ayırmada başarılı olduğu söylenebilir. Psikolojik İyi Oluş ölçeği ile yapılan analiz sonucunda ise Psikolojik İyi Oluş ölçeğinin alt boyutları ile olan ilişkisinde bazı boyutlarda anlamlı ilişki tespit edilirken bazı boyutlarda anlamlılık tespit edilememiştir.

ÖNERİLER

Bireylerin kendilerine, birlikte yaşadığı toplumdaki unsurlara ve özellikle Yaradan ile kurduğu bağ da sevginin önemi çalışmanın başından beri ana teması olarak merkezde yer almıştır. Bu kapsam da yapılan literatür taraması ikili görüşmelerle oluşturulan ve analiz sonucunda çıkan bulgulara göre çalışmanın sevgi yönelimin çok boyutlu bir yapı olduğunu ve her yapının da birbiri ile ilişki içinde olduğu anlaşılmıştır. Birçok değer insan hayatına olan etkisi düşünüldüğünde olmazsa olmazlar arasında yer alan sevginin bu doğrultuda yaşamın her anına hitap eden yapısı önemini daha fazla artırmaktadır. Sevginin içerik olarak muazzam bir okyanus olduğunu ve tanımlamalarına yönelik içerikte çokça olabileceğini düşündüğümüzde çalışmamız bu yapının belli bir kapsamını içerebileceğinden daha sonraki çalışmalarda bu okyanusun farklı bakış açılarından yararlanarak araştırma kapsamına dahi edilebilir.

Bu geniş yelpaze içinde bireylerin yaş cinsiyet kültür eğitim meslek din gibi farklılıkları yönelimlerin etki boyutuna yön verebilmektedir.

ÖZET

Bu çalışmada bireylerin sevgi yönelimleri araştırma kapsamında tutularak psikolojik iyi oluş ile olan ilişkisini incelemektir. Buna göre bireylerin sevgi yönelimlerdeki olumlu artış psikolojik iyi oluşlarını da olumlu etkileyecek ve ikisi arasında anlamlılık ön görülecektir. Yapılan çalışma sonucu göstermiştir ki sevgi yönelimi ile psikolojik iyi oluş arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Sevgi değeri bireye hayatında daha duyarlı bir karakter yapısı oluşturarak erdemli bir davranış eğilimine sevk eder. Bütün dinlerin temelinde yer alan sevgi Kutsal Kitaplarca da önemine vurgu yapılmış ve dine yönelimde motivasyon unsuru olarak yer almıştır. Sevgi yaşamımızı biçimlendirici gücüyle hayatımızda yer alan olayları çözerken de yeni farkındalıklar ve yeni açılımlarla yönlendirici bir unsurdur.

Araştırmanın ilk bölümünde sevgi tanımlamaları yapılarak değerlendirme yapılmış, sevginin ontolojik bir bakış ile yaşantı boyutuna yansımaları incelenmiştir. Sevgi tanımlarında bireysel, toplumsal ve aşkınlığı içerecek şekilde farklı boyutlara yönelimlerle birlikte sevginin ilişkili olduğu birçok unsur söz konusudur. Çalışmamız kapsamında hedeflediğimiz şekilde belirlediğimiz unsurlar; ilgi, sorumluluk, saygı, bilgi, güven, selamlaşma, biz ilişkisi, kültür gibi değerlerle şekillenmektedir.

Sevgi yöneliminin şekillenmesinde Fromm bu yönelimin hedefi olarak Tanrı, Anne, Kardeş ve bireyin kendini sevmesi şeklindedir. Sevmenin pratik boyutuna vurgu yapan Fromm sevmeyi sanata dönüştürerek estetik bir değer kazandırır. Bilgelige yönelimde etkin bir güç olarak zihnimizi olumsuzluklardan arındırıp umutsuzluğa düşmeden bir yaşam tarzıyla birlikte dengeli bir yaşam modeli sunmaktadır.

Araştırmanın diğ er b olumu olan yöntem kısmında araştırma Şekilleri sürece dâhil edilmiştir. Bulgular kısmında SPSS ve LISREL istatistik analiz programları kullanılarak bulgular elde edilip yorumlanmıŐtır.

Son aşama olarak da bulguların değerlendirilmesiyle Sevgi Yönelimi  lçeği olarak    boyutlu bir ölçek ortaya çıkmıştır. Ölçeğin doğrulanması adına da Olcay İmamog lu'nun uyarladığı Psikolojik İyi Oluş  l eğiyle birlikte korelasyon ilişkileri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Din Psikolojisi, Sevgi, Psikolojik İyi Oluş,  l ek, Değer, Bilgelik.

SUMMARY

The aim of this study is to examine the relationship between individuals' love orientations and psychological well-being. Accordingly, the positive increase in the love orientation of individuals will also positively affect their psychological well-being and a meaningfulness between the two will be predicted. The results of the study showed that there was a significant relationship between love orientation and psychological well-being.

The value of love leads to a virtuous behavior tendency by creating a more sensitive character structure in the lives of individuals. The importance of love, which is at the foundation of all religions, has also been emphasized by the Holy Books and has taken place as a motivational element in the orientation to religion. Love, with its formative power, is a guiding element with new awareness and new openings while solving the events in our lives.

In the first part of the research, an evaluation was made by defining love, and the reflection of love on the dimension of life with an ontological point of view was examined. In definitions of love, there are many elements that love is associated with, with orientations to different dimensions, including individual, social and transcendence. The elements that we determined as we aimed within the scope of our study; It is shaped by values such as interest, responsibility, respect, knowledge, trust, greeting, us relationship, culture.

In the shaping of the love orientation, Fromm's goal of this orientation is God, Mother, Sister/Brother and self-love of the individual. Emphasizing the practical dimension of love, Fromm transforms love into art and adds an aesthetic value. As an

active force in the orientation to wisdom, it offers a balanced life model with a lifestyle without despair by purifying our minds from negativities.

In the method part, which is the other part of the research, the research methods were included in the process. In the findings part, the findings were obtained and interpreted by using SPSS and LISREL statistical analysis programs.

As a final step, a three-dimensional scale, the Love Orientation Scale, emerged with the evaluation of the findings. In order to verify the scale, correlation relations were examined with the Psychological Well-Being scale adapted by Olcay İmamoğlu.

Keywords: Psychology of Religion, Love, Psychological Well-Being, Scale, Value, Wisdom.

EKLER

	SEVGİ YÖNELİMİ ÖLÇEĞİ	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Sevgi dolu olmak yaşam enerjimi artırır.	1	2	3	4	5
2	Yaradan sevgisini kalbimin derinliklerinde hissederim.	1	2	3	4	5
3	Yaşam tecrübelerimde zorlukların olması Yaradan'a olan sevgimi azaltmaz.	1	2	3	4	5
4	Yaradan'ın isteklerini yapmak içimdeki huzuru artırır.	1	2	3	4	5
5	Sevginin kendimi geliştirmede önemli bir yol olduğunu düşünürüm.	1	2	3	4	5
6	Toplumun iyiliği için karşılık beklemeden çalışabilirim	1	2	3	4	5
7	Yaradan'ın bana değer verdiğiğine inanıyorum.	1	2	3	4	5
8	Bayrağımın dalgalandığını görmek beni mutlu eder.	1	2	3	4	5
9	Yaradan'ın bana verdiği nimetlerden memnunum	1	2	3	4	5
10	Yaradan'ı bilmek, O'na olan sevgimi artırır.	1	2	3	4	5
11	Sevgi, insanlara güven duymamı kolaylaştırır.	1	2	3	4	5
12	Kendisini sevmeyen birinin başkasını da sevemeyeceğini düşünürüm.	1	2	3	4	5
13	Sevdiklerime, onlara olan ilgimi göstermek için emek veririm.	1	2	3	4	5
14	Hayat deneyimlerimde sevgiden beslenirim.	1	2	3	4	5
15	Sevgi bana güç verir.	1	2	3	4	5
16	Paylaştıkça çoğalan duygunun sevgi olduğunu düşünürüm	1	2	3	4	5
17	Her bireyin kendisini sevmesinin gerekliliğine inanırım.	1	2	3	4	5
18	Sevgi yönelimi hayat deneyimlerimle baş etmemde yardımcı olur	1	2	3	4	5
19	Sevginin öğrenilebilecek bir değer olduğuna inanırım	1	2	3	4	5

PSİKOLOJİK İYİ OLUŞ	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne de katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
Lütfen size en uygun olan ifadeyi işaretleyiniz.					
1. Güçlü fikirleri olan insanların etkisi altında kalırım.	☐	☐	☐	☐	☐
2. İnsanların genel kabullerine uymasa bile kendi düşüncelerime güvenirim.	☐	☐	☐	☐	☐
3. Kendimi başkalarının önemli gördüğü değerlere göre değil, kendi önemli gördüklerime göre yargılarım.	☐	☐	☐	☐	☐
4. Genel olarak yaşamımda duruma hâkimimdir.	☐	☐	☐	☐	☐
5. Günlük yaşamın gerekleri çoğu zaman beni zorlar.	☐	☐	☐	☐	☐
6. Gündelik yaşamın çeşitli sorumluluklarıyla genellikle oldukça iyi baş ederim.	☐	☐	☐	☐	☐
7. Hayatı gün be gün yaşar, aslında geleceği düşünmem.	☐	☐	☐	☐	☐
8. Bazı insanlar yaşamda anlamsızca dolanırlar ama ben onlardan değilim.	☐	☐	☐	☐	☐
9. Bazen hayatta yapılması gereken her şeyi yapmışım gibi hissederim.	☐	☐	☐	☐	☐
10. Yaşam öyküme baktığımda, olayların gelişme şeklinden memnuniyet duyarım.	☐	☐	☐	☐	☐
11. Kişiliğimin çoğu yönünü beğenirim.	☐	☐	☐	☐	☐
12. Birçok bakımdan, hayatta başarabildiklerimi hayal kırıcı bulurum.	☐	☐	☐	☐	☐
13. Yakın ilişkileri sürdürmek benim için zor olagelmıştır.	☐	☐	☐	☐	☐
14. İnsanlar benim verici, vaktini diğerleriyle paylaşmaktan kaçınmayan biri olduğumu söyleyeceklerdir.	☐	☐	☐	☐	☐
15. İnsanlarla sıcak ve güvene dayalı çok ilişkim olmadı.	☐	☐	☐	☐	☐
16. Bence insanın kendiyi ve dünyayla ilgili görüşlerini sorgulamasına yol açacak yeni yaşantıları olması önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐
17. Benim için hayat sürekli bir öğrenme, değişme ve gelişme süreci olagelmıştır.	☐	☐	☐	☐	☐
18. Hayatımda büyük değişiklikler veya gelişmeler kaydetmeye çalışmaktan çoktan vazgeçtim.	☐	☐	☐	☐	☐

KAYNAKÇA

- Aristoteles. (2015) Nikomakhos'a Etik. Çev: Saffet Babür Ankara: Bilgesu Yayıncılık.
- Aslantürk,Z. ve Aslantürk,E.H. (2013). Uygulamalı Sosyal Araştırma Uygulamalar. İstanbul: Çamlıca Yayıncılık.
- Aydın, M.Ş. (2008) Sevginin Eğitimdeki Yeri. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Bayraktar,M. (2008) İslam Düşünürlerine Göre Sevgi/ Sevginin Teolojisi. Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Bayraktar, L. (2014) Ortak Yaşama Kültürü ve Felsefesi. Bizim Külliye, 16/2014 sayı:62
- Benedek,T.(2005) Aşkın Anatomisi. Çev.M.Harmancı. İstanbul:Say Yayınları
- Bursal,Murat (2019). Spss ile Temel Veri Analizleri. Ankara: Anı Yayıncılık
- Büyüköztürk,Ş., (2013) Bilimsel Araştırma Yöntemleri Ankara: pegem yayınları
- Comte, S.,A., (2006) Felsefe Takdimimdir. Çev. S. Yılancıoğlu. İstanbul: Altınkitaplar Yayınevi
- Collier, D., Brady, H. E. ve Seawright, J. (2004). “Introduction to the Second Edition: A Sea Change in Political Methodology”, Rethinking Social Inquiry: diverse tools, shared standards, (Ed: H. E. Brady ve D. Collier), 2. Baskı, Rowman&Littlefield Publishers, Lanham, Maryland, 3-20
- Çilingir, L. “Platon’dan Tusi’ye Sevgi Siyaseti” 8/2 (2018) Kayseri: temaşa Felsefe Dergisi 73-97
- Devran, H. (2007). Süleyman Demirel Üniversitesi Fakültelerinde Eğitim Gören Öğrencilerde Psikolojik İyi Oluş Düzeyi Ve Etkileyen Etmenler. Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Isparta.

Düzgün, Şaban Ali, “Sevginin İstismarı ve Sevgide Aşırılık”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2011,52:1, s.5-25

Ergen, G.(2019). Erdemli Bir Kişilik Geliştirme Olarak Eğitim Sürecinin Temel Yapı Taşları; Sevgi,Saygı, Güven. Akdeniz Eğitim Araştırma Dergisi, 29(479-510).

Ergin, M.,(1985). Yunus Emre Dünya Klasikleri Dizisi,İzmir:Cem Yayınevi.

Fromm,E.(1990) Sevginin ve Şiddetin Kaynağı. Yurdanur Salman, Nalan İçten, İstanbul:Payel Yayınevi

Fromm,E.(1990) Sağlıklı Toplum, çev. Y.Salman, Z. Tanrısever, İstanbul:Payel Yayınevi

Fromm, E. (1991) Kendini Savunan İnsan, çev. Necla Arat, İstanbul: say yayınları

Fromm,E. (1995) Sevme Sanatı. çev. Yurdanur Salman,İstanbul:Payel Yayınevi

Fromm, E. (1999) Erdem ve Mutluluk Ahlak Psikolojisi Üzerine Bir İnceleme, çev. Ayda Yörükân, İstanbul: Türkiye iş bankası yayınları

Erich fromm psikanaliz ve zen budizmi 1997 istanbul yol yayınları İstanbul ilhan Güngören

Fromm,E.(2014) Hayatı ve Sevme Sanatı Üzerine Görüşleri.E-Kitap Yayıncılık

Farabi, (2017) İdeal Devlet. Çev. Ahmet Arslan, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınevi

Gençtan, E.,(2019). İnsan Olmak, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Gezgin, A.G. (2003) Kur'an'da Sevgi.Isparta: Fakülte Kitabevi.

Gökberk 2011 felsefe tarihi remzi kitabevi.

Gürsoy,K.(2008) İnsan Sevgisinin Anlamı Nedir? Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları

- Hortaçsu, Nurhan,(2012). İnsan İlişkiler, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- José Ortega y Gasset. (1995). Sevgi Üstüne, Çev. Yurdanur Salman. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi: Kültürel Psikoloji. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Karasar,N. (2014) Bilimsel Araştırma Yöntemleri, İstanbul: nobel yayıncılık
- Köknel, Ö. (1985) Kaygıdan Mutluluğa Kişilik. İstanbul: Altın kitaplar yayınevi
- Krich.A (2005) Aşkın Anatomisi. çev. Mehmet Harmancı, İstanbul: Say yayınları
- May,R., (2019) Din ve Kişilik. Çev. Özer Çetin, İstanbul: İz yayıncılık
- Mirandola,G.P.,(2017) İnsanın Değeri Üzerine Söylev, çev. Dilek Boz- Cemal Abbas, İstanbul: Herdem Kitap
- Mihaly,C. (2021) Akış çev. Barış Satılmış, İstanbul: Buzdağı yayınevi
- Sinanoğlu, A.Faruk, “Evrensel Düzeyde Uzlaşma ve Hoşgörü Kültürünün İmkânı”,
Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Dergisi, 2012,5:9, s.25-35.
- Spinoza, (1984) Etika, çev. Hilmi Ziya Ülken, Ankara: Ülken yayınları
- Peck,S. (1998) Az Seçilen Yol. çev. Sema Ayanbaşı, İstanbul:Akaşa
- Platon, (2020) Şölen-Dostluk, çev. S. Eyüboğlu, A. Erhat, İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Rogers, C. (2012) Yarının İnsanı, çev: F. Cihan Dansul, İstanbul, Okyanus Yayınları

Ryff CD. Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological wellbeing. J Pers Soc Psychol [Internet]. 1989;57(6):1069–81. Available from:<http://doi.apa.org/getdoi.cfm?doi=10.1037/0022-3514.57.6.1069>.

Sorokin,P. (2005) “Özgeci Sevgi”. Çev. M. Harmancı. Aşkın Anatomisi. İstanbul: Say Yayınları

Schultz Sydney duane P., (2007). Modern Psikoloji Tarihi, çev. Yasemin Aslay İstanbul:kaknüs yayınları

Özbey,A, Sarıçam,H. “Üstün Yetenekli Öğrenciler İle Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerde Duyarlı Sevgi, Sosyal Güven Ve Memnuniyet”. Akademi Sosyal Bilimler Dergisi 6/16 (2019), 142-152

Özdoğan, Öznur.(2010). Aşkın Yanımız Maneviyat, Ankara: Öncü Basımevi.

Özdoğan, Öznur.(2010). İsimsiz Hayatlar, Ankara: Öncü Basımevi.

Özdoğan, Öznur.(2010). Mutluluğu Seçiyorum, Ankara: Öncü Basımevi.

Reçber,Mehmet,S., Değerlerin Aşkınlığı Üzerine, Editör :Cevdet Kabakçı,Serdar Yakar, Felsefe-Edebiyat ve Değerler Sempozyumu, (ss.463-473)

Taşköprülüzade Ahmet Efendi, (2014) Şerh-ul-Ahlâk el-Adûdiyye, çev. Mustakim Avcı İstanbul: Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı

Tenik, A.-Göktaş,V. “Tasavvuf Bilgisi: Allah’ı Allah’la Bilmek İlmine Giriş. Kelami Araştırmalar Dergisi 14/1 (2016), 177-202

Tillich,P. (2006) Ahlak Ve Ötesi, çev. Aliye Çınar Ankara: Elis yayınları

Urhan,V. (2002) İnsanın ve Tanrının Kişiliği. Ankara: Ankara okulları yayınları

Uysal,Y. Uysal,E. “Taşköprülüzâde’de Eğitimin İlkesi Olarak Sevgi” Sinop Üniversitesi

Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi 3/1 (2019), 209-232

Ülken,H.Z. (2020) Aşk Ahlakı İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

Uygur,N. (1984) Kültür Kuramı. İstanbul: Remzi Kitapevi

Yetik, E. (2008) Tasavvufi Gelenekte Sevginin Yeri ve İnsan Sevgisinin Önemi. Ankara:

Diyanet Vakfı Yayınları

